

UCHWAŁA NR XLVIII/309/2014

RADY GMINY TARNOWIEC

z dnia 12 listopada 2014 r.

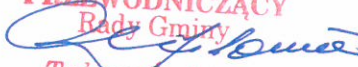
**w sprawie: przyjęcia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy
Tarnowiec na lata 2014-2020**

Na podstawie art.18 ust.1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym /t.j. Dz.U. z 2013 r.poz.594 z późn. zm./ w związku z art. 17 ust.1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej / t.j. Dz.U. z 2013 r. poz.182 z późn. zm./ Rada Gminy Tarnowiec uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Tarnowiec na lata 2014-2020 w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Tarnowiec.

§3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy

Tadeusz Smietana

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	3
I. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII	5
1. PODSTAWY PRAWNE	5
2. UWARUNKOWANIA STRATEGICZNE I PROGRAMOWE.....	6
II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE	16
1. DANE PODSTAWOWE O GMINIE	16
2. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA.....	17
3. STRUKTURA DEMOGRAFICZNA I ZASOBY MIESZKANIOWE.....	18
4. STRUKTURA GOSPODARCZA I SYTUACJA NA RYNKU PRACY	21
5. EDUKACJA I WYCHOWANIE	27
6. ŻYCIE KULTURALNE I INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA.....	29
7. OPIEKA ZDROWOTNA I PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	32
8. UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE	37
9. PROBLEM BEZDOMNOŚCI	42
10. PRZESTĘPCZOŚĆ.....	42
11. POMOC SPOŁECZNA	43
12. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE.....	53
13. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH „PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU LOKALNYM” ...	56
14. ANALIZA SWOT	70
15. WNIOSKI Z DIAGNOZY	77
III. MISJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	79
IV. PROGRAMY I PROJEKTY	87
V. WDROŻENIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII	88
SPIS TABEL I WYKRESÓW	92

Druga część strategii obejmuje podstawowe informacje na temat gminy oraz diagnozę sytuacji społecznej w gminie, która została przygotowana w oparciu o dane pozyskane z instytucji i organizacji działających w gminie bądź obejmujących zasięgiem działania jej mieszkańców, identyfikację mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń lokalnego systemu polityki społecznej (analiza SWOT), a także analizę ankiet skierowanych do mieszkańców gminy, w tym przedstawicieli samorządu lokalnego. Diagnoza została przeprowadzona w następujących obszarach: *Infrastruktura transportowa i komunikacyjna; Struktura demograficzna i zasoby mieszkaniowe; Struktura gospodarcza i sytuacja na rynku pracy; Edukacja i wychowanie; Życie kulturalne i infrastruktura sportowo-rekreacyjna; Opieka zdrowotna i problem niepełnosprawności; Uzależnienia i przemoc w rodzinie; Przemoc; Pomoc społeczna i Organizacje pozarządowe.*

W trzeciej części strategii, na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy oraz przy uwzględnieniu kompetencji samorządu gminnego, zostały sformułowane: misja, cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań niezbędnych do podjęcia w okresie programowania dokumentu. Zostali również wskazani realizatorzy strategii, przedstawione źródła finansowania dokumentu i czas realizacji wyznaczonych w nim kierunków działań, ramy finansowe strategii oraz prognoza zmian.

W czwartej części dokumentu wskazane są programy oraz przedstawiona jest informacja na temat projektów mogących służyć realizacji strategii.

Piąta część strategii zawiera informacje na temat sposobu realizacji dokumentu oraz prowadzenia jego monitoringu i ewaluacji przy wykorzystaniu przygotowanego zestawu wskaźników monitoringowych.

Przy istniejącym obecnie ogromnym zapotrzebowaniu na myślenie i działanie strategiczne należy pamiętać, że sam fakt przygotowania strategii to dopiero część teoretyczna procesu, którą należy uzupełnić praktyką i działaniem, czyli wdrożeniem dokumentu. Tutaj, odpowiedzialność spada na lokalnych polityków, działaczy, przedstawicieli różnych instytucji, zarówno administracji samorządowej, jak i organizacji pozarządowych. I tylko ich skoordynowana współpraca, wola i determinacja w przeznaczaniu i pozyskiwaniu środków finansowych przełoży się na skuteczność realizacji strategii.

- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.),
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (tj. Dz. U. z 2013 r. poz. 966 ze zm.),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 ze zm.),
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tj. Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 ze zm.).

2. UWARUNKOWANIA STRATEGICZNE I PROGRAMOWE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tarnowiec na lata 2014-2020 pozostaje w zgodności z dokumentami strategicznymi i programowymi, które opracowano na szczeblu europejskim, krajowym i samorządowym. Należą do nich:

- Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Umowa Partnerstwa – Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020,
- Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020,
- Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (projekt),
- Wojewódzki Program Pomocy Społecznej na lata 2009-2015,
- Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2008-2015,
- Strategia Rozwoju Gminy Tarnowiec na lata 2008-2015.

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu jest dokumentem, którego głównym celem jest wyjście z kryzysu, w jakim w ostatnich latach znalazła się gospodarka europejska, powrót na ścieżkę rozwoju, a następnie na niej pozostanie. Strategia, której założeniem jest stworzenie większej liczby miejsc pracy i podniesienie standardu życia, obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

Spójność społeczna i terytorialna, w których koncentrują się główne działania, oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w celu przyspieszenia procesów rozwojowych.

Celem głównym Strategii jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Dokument z jednej strony wyznacza działania służące usuwaniu barier rozwojowych, w tym ujawnionych przez kryzys gospodarczy słabości polskiej gospodarki, a z drugiej skupia się na wspomnianych powyżej potencjałach, które będą stymulowały rozwój kraju.

Strategia stanowi bazę dla 9 strategii zintegrowanych (Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategia Rozwoju Transportu, Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Sprawne Państwo, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa), które powinny przyczyniać się do realizacji założonych w niej celów, a zaprojektowane w nich działania rozwijać i uszczegóławiać reformy w niej wskazane. Dokument skierowany jest nie tylko do administracji publicznej, ale także do środowisk społecznych i gospodarczych, które uczestniczą w procesach rozwojowych i mogą je wspomagać zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 jest również odniesieniem na gruncie krajowym dla dokumentów strategicznych przygotowywanych w kraju na potrzeby programowania środków Unii Europejskiej na lata 2014-2020, tj. Umowy Partnerstwa i programów operacyjnych (uwzględniających środki z polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa). Wskazane w strategii cele rozwojowe i priorytety w znaczącym zakresie wpisują się w cele strategii unijnej „Europa 2020” i są z nią spójne.

Umowa Partnerstwa jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce w latach 2014-2020 w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa. Instrumentami realizacji Umowy są krajowe programy operacyjne i regionalne programy operacyjne. Dokumenty te wraz z Umową tworzą spójny system dokumentów strategicznych i programowych na nową perspektywę finansową.

pracy, gospodarki i edukacji, III. Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju, IV. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa oraz V. Pomoc Techniczna.

Projekt **Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020** przewiduje utworzenie 9 osi priorytetowych. Problematykę społeczną ujęto głównie w ramach osi priorytetowej 6. Regionalny rynek pracy i osi priorytetowej 7. Integracja społeczna.

Za cel osi priorytetowej 6. uznano „promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników”, a jego osiągnięcie uzależniono od realizacji priorytetów zakładających: zapewnienie dostępu do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, m.in. poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników, udzielenie pomocy w podjęciu pracy na własny rachunek, wspieranie przedsiębiorczości i tworzenie przedsiębiorstw (w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich), wyrównywanie szans mężczyzn i kobiet m.in. na rynku pracy (w zakresie dostępu do zatrudnienia, robienia kariery, godzenia życia zawodowego i prywatnego oraz wyrównywania wynagrodzeń za taką samą pracę), przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian gospodarczych oraz utrzymanie pracowników w jak najlepszej kondycji psychofizycznej na rynku pracy przy jednoczesnym ułatwieniu powrotu do pracy osobom w wieku aktywności zawodowej, które zostały zdiagnozowane jako czasowo niezdolne do pracy.

Z kolei priorytety wyznaczone w ramach osi priorytetowej 7., której celem jest „promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją”, zakładają inwestowanie w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, która przyczyni się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego oraz zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych, wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich, udzielanie wsparcia na rzecz przedsiębiorstw społecznych, aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie, ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług

tworzenie warunków do rozwoju różnych zainteresowań dzieci i młodzieży poprzez realizację i upowszechnienie programów opracowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe, edukację członków rodzin zajmujących się opieką nad osobami starszymi i przewlekle chorymi, wspieranie integracji zawodowej i społecznej grup szczególnego ryzyka, przede wszystkim trudnej młodzieży, w tym młodzieży pochodzącej z rodzin patologicznych i sprawiających problemy wychowawcze, wspieranie i popularyzację rozwoju systemu rodzinnej opieki zastępczej, pracę z rodzinami biologicznymi w sytuacji zagrożenia i kryzysu, wspieranie wychowanków zastępczych środowisk rodzinnych i placówek opiekuńczych w zakresie rozwiązywania problemów, budowania tożsamości, akceptacji sytuacji rodzinnej oraz wspieranie przy wchodzeniu w samodzielne, dorosłe życie (usamodzielnienie), a także edukację zdrowotną w zakresie zdrowego stylu życia.

Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem określającym politykę społeczną w powiecie jasielskim na lata 2008-2015. Zawiera on diagnozę występujących na jego terenie problemów społecznych, identyfikuje zasoby pomocy społecznej, w tym jej mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dla jej rozwoju, oraz wyznacza 7 celów strategicznych.

W ramach celu strategicznego 1. („Zapewnienie opieki i możliwości prawidłowego rozwoju dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej”) zaplanowano wspieranie rozwoju rodzinnych form opieki zastępczej oraz podejmowanie działań środowiskowych na rzecz wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych. W celu strategicznym 2. („Utworzenie systemu przeciwdziałania i zapobiegania skutkom długotrwałego bezrobocia wśród świadczeniobiorców pomocy społecznej”) skupiono się z kolei na przeciwdziałaniu skutkom długotrwałego bezrobocia, zwiększeniu szans zatrudnienia osób bezrobotnych oraz minimalizowaniu skutków bezrobocia, a także wspieraniu rozwoju lokalnej przedsiębiorczości.

Cel strategiczny 3. („Umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym”) poświęcono wyrównywaniu szans życiowych osób niepełnosprawnych, ich rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zapobieganiu niepełnosprawności i prowadzeniu edukacji zdrowotnej. W ramach celu strategicznego 4. („Utworzenie systemu wsparcia rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu”) zwrócono natomiast uwagę na potrzebę przeciwdziałania przemocy w rodzinie i jej skutkom,

gospodarcze, identyfikowanie oczekiwań lokalnych przedsiębiorców oraz preferowanych przez nich zawodów, organizowanie praktyk dla młodzieży u miejscowych przedsiębiorców, stworzenie bazy przedsiębiorców, informowanie przedsiębiorców o możliwości refundowania kosztów stworzenia nowego miejsca pracy, współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy w Jaśle w zakresie wspierania osób szczególnie zagrożonych bezrobociem, tj. kobiet, osób niepełnosprawnych oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym na rynku pracy (m.in. poprzez włączanie się w organizowanie warsztatów aktywnego poszukiwania pracy, organizację naboru do szkoleń umożliwiających zmianę zawodu lub podniesienie kwalifikacji, udostępnianie sal na potrzeby przeprowadzanych szkoleń), wspieranie współpracy międzygminnej, międzyregionalnej, międzynarodowej ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów z najbliższymi sąsiadami, tj. Ukrainą i Słowacją, inwentaryzację wolnych terenów, przygotowanie terenów pod inwestycje i pozyskiwanie nowych poprzez wykup, scalanie lub zamianę gruntów, promocję oferty inwestycyjnej gminy, bezpłatne doradztwo prawne, rozwój nowych usług turystycznych (trasy rowerowe, konne, szkółki jeździeckie, pola namiotowe, campingi) wzbogacających ofertę turystyczną, rozbudowę bazy noclegowej i gastronomicznej oraz rozwój handlu i usług towarzyszących turystyce (rzemiosło, rękodzieło artystyczne, pamiątkarstwo itp.).

Cele i zadania sformułowane w obszarze 5. zakładają z kolei poprawę jakości życia oraz stworzenie atrakcyjnych warunków do rozwoju mieszkańców, w tym poprawę obsługi mieszkańców w sferze kultury, edukacji i rekreacji, poprawę warunków zamieszkiwania oraz zapobieganie i rozwiązywanie konfliktów w społeczności lokalnej poprzez: analizę preferencji oraz oczekiwań miejscowych przedsiębiorców odnośnie wykształcenia pracowników, dostosowanie profilów kształcenia do aktualnych potrzeb rynku, promowanie nowoczesnych metod nauczania, poszerzanie oferty zajęć pozalekcyjnych, wspieranie podwyższania kwalifikacji przez nauczycieli, zatrudnianie wykwalifikowanej kadry dydaktycznej, tworzenie sprzyjających warunków do kształcenia ustawicznego, doposażenie szkół w nowoczesny sprzęt zwiększający dostępność oraz efektywność nauczania, zwiększenie dostępu do nauki języków obcych, zachęcanie młodzieży do udziału w życiu społecznym i publicznym gminy, rozszerzenie pozalekcyjnej oferty zajęć dla dzieci i młodzieży, rozwój międzynarodowej współpracy szkół, współpracę z organizacjami pozarządowymi w celu wykorzystania szansy na sfinansowanie ciekawych przedsięwzięć adresowanych do dzieci i młodzieży, poprawę

II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE

1. DANE PODSTAWOWE O GMINIE

Gmina Tarnowiec jest gminą wiejską położoną w województwie podkarpackim, w powiecie jasielskim. Leży na styku powiatów jasielskiego i krośnieńskiego, granicząc z gminami: Dębowiec, Jasło – miasto, Jasło – gmina wiejska i Nowy Żmigród w powiecie jasielskim oraz Chorkówka i Jedlicze w powiecie krośnieńskim.

Gmina zajmuje powierzchnię 62 km² i obejmuje 17 sołectw: Brzezówka, Czeluśnica, Dobrucowa, Gąsówka, Gliniczek, Glinik Polski, Łajsce, Łubienko, Łubno-Opacie, Łubno Szlacheckie, Nowy Glinik, Potakówka, Roztoki, Sądkowa, Tarnowiec, Umieszcz, Wrocanka.

Gmina o wydłużonym z południa na północ kształcie położona jest w całości w rejonie Pogórza Środkowobeskidzkiego, zajmując na północy część Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej (Doły Jasielsko-Sanockie), a na południu część Pogórza Jasielskiego. Cały obszar gminy leży w obrębie lewego dorzecza Jasiołki mającej swe źródła na zachodnich stokach Kanasiówki (823 m n.p.m. w Beskidzie Niskim).

Tarnowiec jest gminą o ciekawej historii. Najstarsze wiadomości pisane o miejscowości pochodzą z lat 1328-1333, kiedy to stanowiła rycerską własność. Przez stulecia istotną rolę w życiu mieszkańców odgrywały trakty: ruski i węgierski, które znacznie przyczyniły się do rozwoju gospodarczego tych terenów. Po roku 1498 ziemie te doświadczyły niszczących najazdów tatarskich, tureckich, wołoskich, a później także skutków „potopu szwedzkiego”. Znaczny ich rozwój przypada na lata osiemdziesiąte i dziewięćdziesiąte XIX wieku. Powstały wtedy szkoły ludowe, poczta i zbudowano linię kolejową, która „otwierając okno na świat” przyczyniła się do wzrostu emigracji, głównie do Stanów Zjednoczonych.

Kolejne ożywienie gospodarcze nastąpiło w okresie międzywojennym a spowodowane było rozwojem kopalnictwa naftowego. Wiele osób znalazło zatrudnienie w przemyśle kopalnianym, jak również na kolei. W tym czasie w Tarnowcu istniało wiele organizacji: Kółko Rolnicze, Koło Gospodyń Wiejskich, Kasa Stefczyka, Ochotnicza Straż Pożarna, Koło Hodowli Trzody Chlewnej, Liga Morska i Kolonialna. W okresie II wojny światowej gmina mocno ucierpiała, ponieważ od września 1944 roku aż do 14 stycznia 1945 roku miejscowość znajdowała się na linii frontu. Po wojnie Tarnowiec stał się ważnym ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym i oświatowym dla regionu. Ważnym przedsięwzięciem była

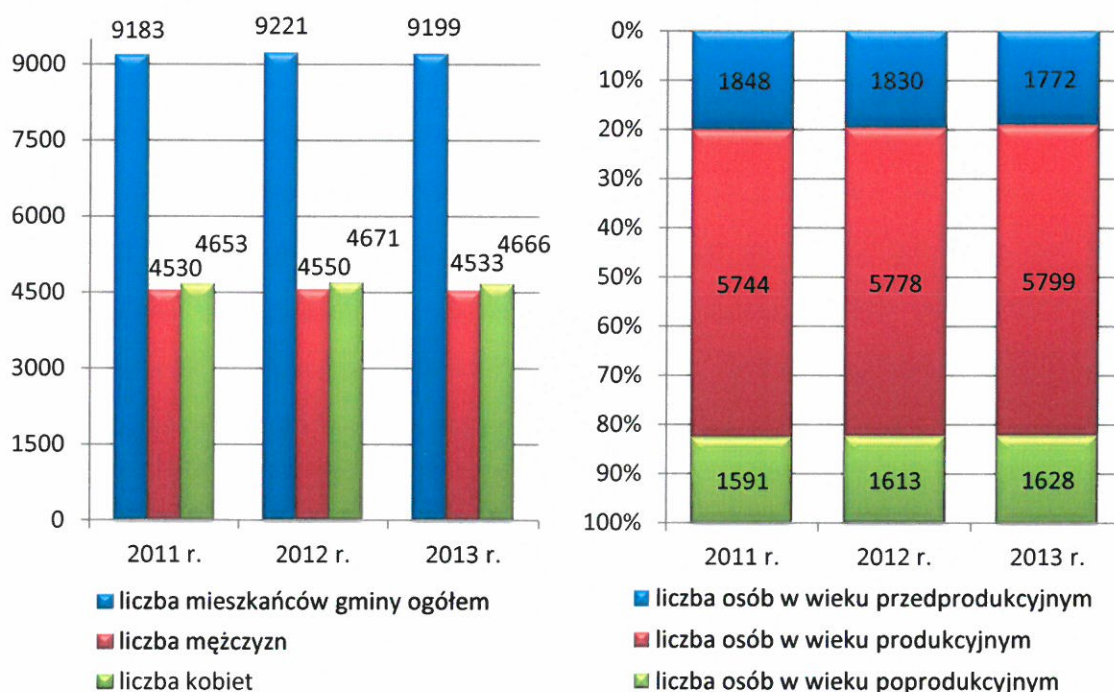
Usługi komunikacyjne na terenie gminy świadczą: Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej S.A. w Jaśle, Miejska Komunikacja Samochodowa w Jaśle oraz firma ER-BUS Rafał Okarma Zarzeczce. Najlepsze połączenia komunikacyjne mają mieszkańcy miejscowości Tarnowiec, Gliniczek, Roztoki, Umieszcz, Sądkowa, Czełuśnica, Łubno Opackie, Łubno Szlacheckie, Łajsce, Nowy Glinik, Glinik Polski, Wrocanka, Gąsówka i Dobrucowa. Z trudnościami komunikacyjnymi zmagają się natomiast mieszkańcy miejscowości: Brzeźówka, Potakówka i Łubienko.

3. STRUKTURA DEMOGRAFICZNA I ZASOBY MIESZKANIOWE

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2011-2013 liczba ludności gminy Tarnowiec ulegała wahaniom (9.183 w 2011 r., 9.221 w 2012 r., 9.199 w 2013 r.). Na koniec kolejnych lat większość wśród ogółu ludności gminy stanowiły kobiety (po 50,7% w każdym roku).

W analizowanym okresie liczba dzieci i młodzieży zmniejszała się z roku na rok, a liczba osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym systematycznie rosła. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykresy 1-2. Ludność gminy oraz jej struktura wiekowa w latach 2011-2013

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

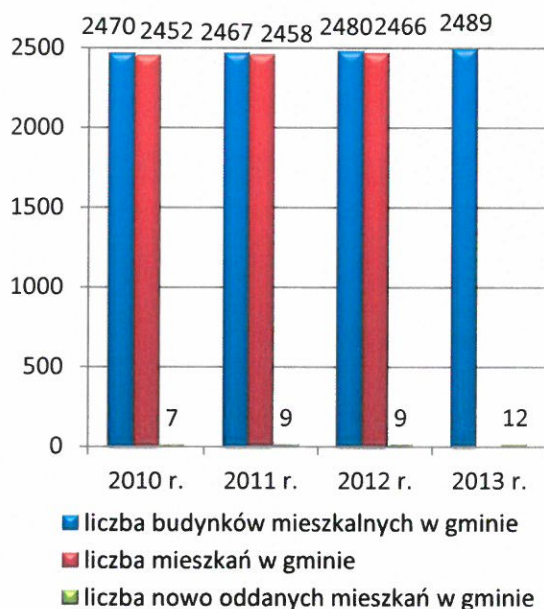
mieszkań będących w zasobach gminy była nieznacznie mniejsza niż w 2011 roku (12 w 2011 r., po 10 w latach 2012-2013). Wśród nich było 1 mieszkania socjalne.

W 2011 roku mieszkania będące w zasobach gminy posiadały w sumie 32, a w latach 2012-2013 po 29 izb, łączna powierzchnia użytkowa tych mieszkań wynosiła 810 m² w 2011 r. i po 682 m² w latach 2012-2013, natomiast przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania liczyła 67 m² w 2011 roku i po 68 m² w latach 2012-2013.

W 2013 liczba nowo oddanych mieszkań w gminie nieznacznie wzrosła w porównaniu z latami 2011-2012 (po 9 w 2011 i 2012 r., 12 w 2013 r.). Łączna liczba dostępnych w nich izb oraz powierzchnia użytkowa wyniosła odpowiednio 53 i 1.625 m² w 2011 roku, 44 i 974 m² w 2012 roku oraz 59 i 1.569 m² w 2013 roku. Wśród nowo oddanych mieszkań nie było mieszkań poszerzających zasoby gminy.

Dane szczegółowe na temat zasobów mieszkaniowych w gminie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 5. Zasoby mieszkaniowe w gminie w latach 2010-2012

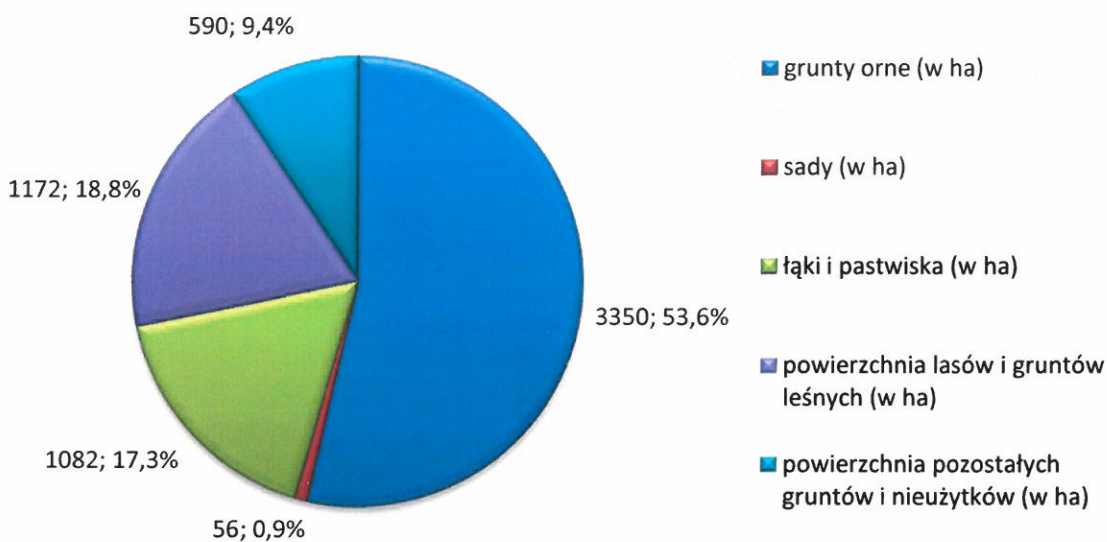
Wykres 6. Mieszkania pozostające w zasobach gminy w latach 2011-2013

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny i Urząd Gminy Tarnowiec.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2012 roku większość mieszkań w gminie była wyposażona w instalacje techniczno-sanitarne w postaci wodociągu, ustępu spłukiwanego, łazienki i centralnego ogrzewania. Najlepiej wyglądała sytuacja

Wykres 7. Użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty i nieużytki (w ha)

Źródło danych: Urząd Gminy Tarnowiec.

W gminie dominują gleby brunatne i mady rzeczne. W większości są to gleby IV klasy bonitacyjnej, ale na powierzchni ponad 2 tysięcy hektarów występują też lepsze gleby – II i III klasy. Klimat gminy Tarnowiec zaliczany jest do górskiego i podgórskiego. Najkorzystniejsze warunki klimatyczne dla upraw występują w obrębie wzniesień, zwłaszcza w ekspozycji południowej, wschodniej i zachodniej. W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż (głównie żyta) oraz ziemniaków i buraków cukrowych. Uprawia się także warzywa i owoce (szczególnie truskawki), zarówno w polu, jak i pod osłonami. W produkcji zwierzęcej nastąpił odwrót od hodowli krów mlecznych na rzecz bydła. Rolnictwo w gminie charakteryzuje się, podobnie jak w całym województwie podkarpackim, znacznym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych, co wpływa na ich niską rentowność.

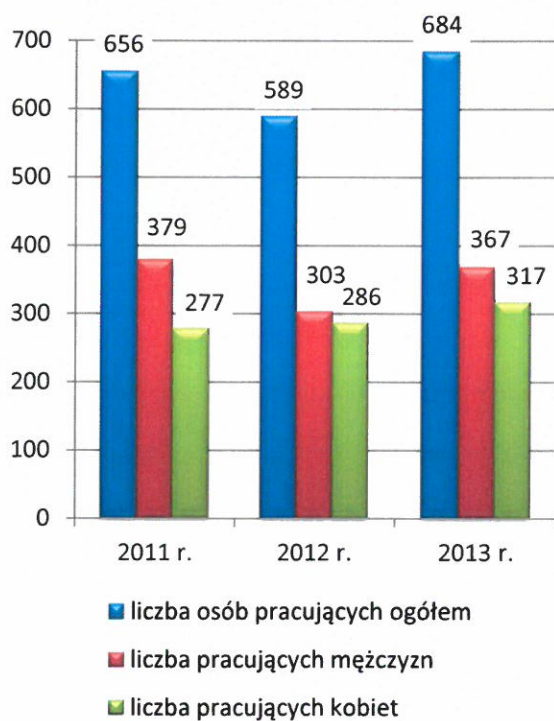
Gmina Tarnowiec posiada potencjał w zakresie przemysłu wydobywczego. Na jej terenie znajdują się znaczne pokłady takich surowców jak: żwiry rzeczne, gazoliny, łupki szare mające zastosowanie w produkcji cegły. Nadto na obszarze gminy występują udokumentowane i eksploatowane dwa złoża ropy naftowej i gazu ziemnego.

W latach 2011-2013 liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie systematycznie rosła (z 451 w 2011 r. do 484 w 2013 r.). Zdecydowana większość z nich znajdowała się w rękach prywatnych (427 w 2011 r., 459 w 2012 r., 461 w 2013 r.). Działalność gospodarcza w gminie była przede wszystkim prowadzona w takich sekcjach, jak:

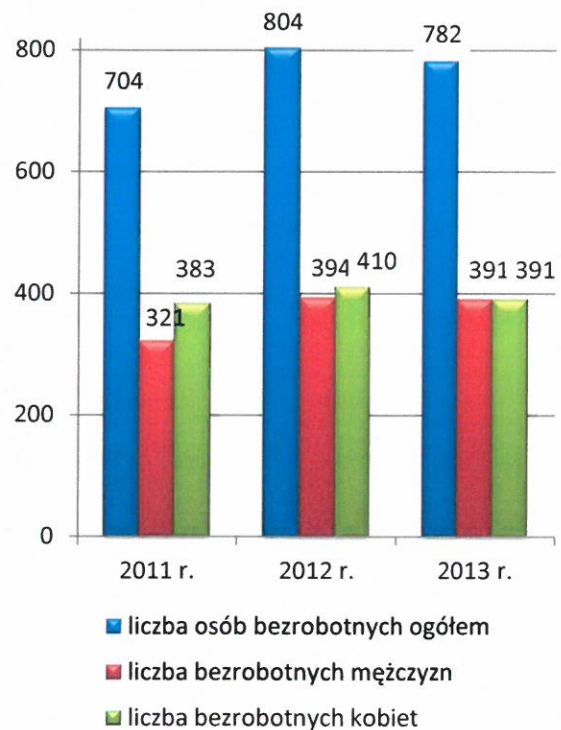

Sytuacja gospodarcza w gminie wpływa na kondycję lokalnego rynku pracy. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego i Powiatowego Urzędu Pracy w Jaśle, w latach 2011-2013 liczba posiadających zatrudnienie mieszkańców gminy Tarnowiec ulegała wahaniom (656 w 2011 r., 589 w 2012 r., 684 w 2013 r.), podobnie jak liczba osób bezrobotnych (704 w 2011 r. 804 w 2012 r., 782 w 2013 r.). Wśród tych ostatnich w latach 2011-2012 większość stanowiły kobiety (54,4% w 2011 r., 51% w 2012 r.), natomiast w 2013 roku udział bezrobotnych kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie osób pozostających bez pracy wyniósł dokładnie po 50%. Odsetek osób bez zatrudnienia w ogóle mieszkańców gminy będących w wieku produkcyjnym w omawianym okresie ulegał wahaniom i wynosił 11,8% w 2011 r., 13,2% w 2012 r. i 12,6% w 2013 r. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 10. Mieszkańcy gminy posiadający zatrudnienie w latach 2011-2013*

Wykres 11. Bezrobotni w gminie według płci w latach 2011-2013

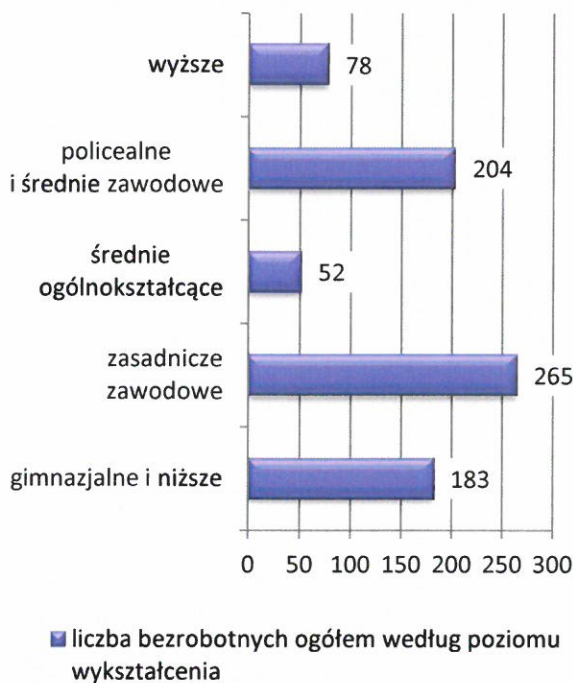
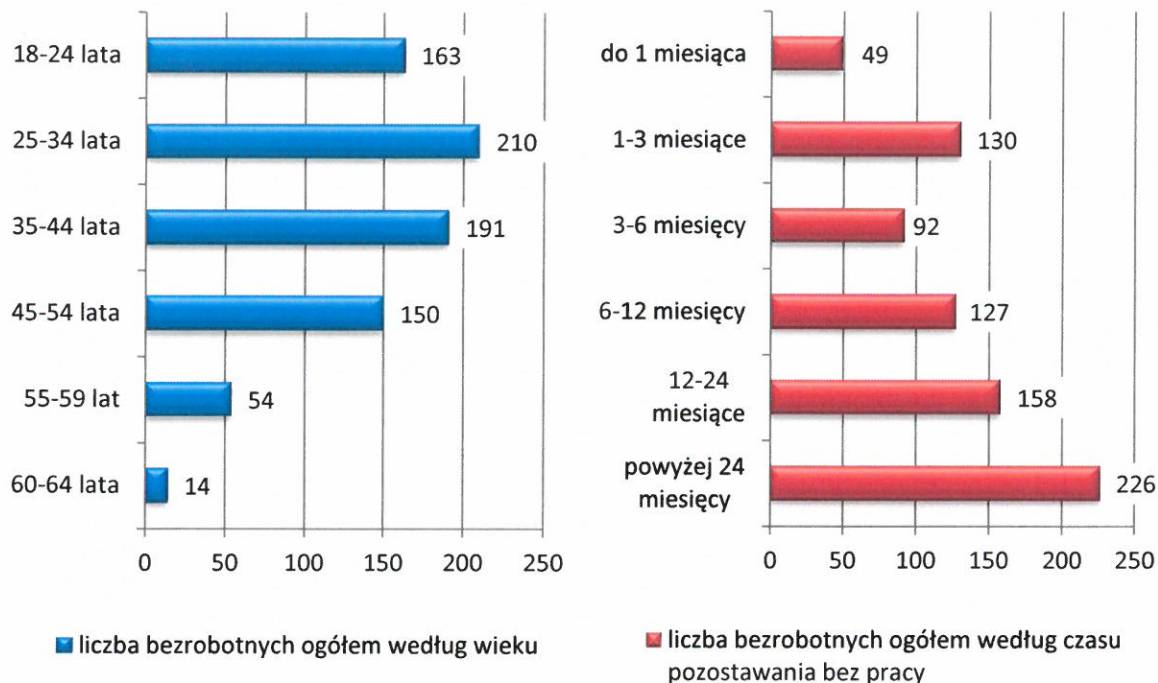

*bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny i Powiatowy Urząd Pracy w Jaśle.

Wykresy 13-15. Bezrobotni w gminie na koniec 2013 roku według wieku, czasu pozostawania bez pracy i poziomu wykształcenia

Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Jaśle.

Analizując sytuację na lokalnym rynku pracy oraz położenie mieszkańców gminy pozostających bez zatrudnienia, należy zwrócić uwagę na trzy zasadnicze kwestie. Pierwsza

7.	Niepubliczna Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym w Łubienku	Łubienko 109, 38-204 Tarnowiec
8.	Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Gliniku Polskim	Glinki Polski 83, 38-204 Tarnowiec
9.	Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Roztokach	Roztoki 80, 38-204 Tarnowiec
10.	Niepubliczna Szkoła Podstawowa we Wrocance	Wrocanka 30, 38-204 Tarnowiec
11.	Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Nowym Gliniku	Nowy Glinik 88, 38-204 Tarnowiec
12.	Szkoła Podstawowa w Czełuśnicy	Czełuśnica 77, 38-204 Tarnowiec
13.	Szkoła Podstawowa im. H. Sienkiewicza w Łajsicach	Łajsce 155, 38-204 Tarnowiec
14.	Szkoła Podstawowa im. T. Kościuszki w Tarnowcu	Tarnowiec 230, 38-204 Tarnowiec
15.	Szkoła Podstawowa w Łubnie Szlacheckim	Łubno Szlacheckie 109, 38-204 Tarnowiec
16.	Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Umieszczu	Umieszcz 12, 38-204 Tarnowiec
17.	Gimnazjum w Tarnowcu	Tarnowiec 230, 38-204 Tarnowiec
18.	Gimnazjum w Łubnie Szlacheckim	Łubno Szlacheckie 109, 38-204 Tarnowiec
19.	Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Umieszczu	Umieszcz 12, 38-204 Tarnowiec

Źródło danych: Urząd Gminy Tarnowiec.

Do przedszkoli, które zatrudniają 18 nauczycieli, uczęszczało łącznie 277 dzieci, do szkół podstawowych, w których pracowało 120 nauczycieli, chodziło w sumie 522 dzieci, a w gimnazjach, które zatrudniały 42 nauczycieli, naukę pobierało 242 uczniów.

Szkoły podstawowe i gimnazja są wyposażone w sprzęt komputerowy. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w roku szkolnym 2012/2013 w placówkach tych dostępnych było odpowiednio 100 i 36 komputerów. Na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku przypadało 5 uczniów w szkołach podstawowych i 7 uczniów w gimnazjach.

W 2011 roku w gminie Tarnowiec dokonano reorganizacji systemu oświaty, w wyniku czego wiele placówek szkolnych i przedszkolnych przekształciło się w jednostki niepubliczne. Powodem reorganizacji były czynniki ekonomiczne. Remonty budynków oświatowych i ich modernizacje przeprowadzane są w miarę posiadanych środków finansowych, m.in. w 2011 roku w Zespole Szkół Publicznych w Tarnowcu dokonano częściowej wymiany stolarki okiennej i drzwiowej.

W Bibliotece dostępny jest wirtualny katalog, a nadto placówka świadczy usługę dowozu książek do niepełnosprawnych, starszych i chorych mieszkańców gminy.

Działalność kulturalną na terenie gminy prowadzą także Koła Gospodyń Wiejskich aktywnie popularyzujące tradycję, kulturę i kuchnię regionalną. Działa ich 15: w Tarnowcu, Czeluśnicy, Gliniku Polskim, Nowym Gliniku, Gliniczku, Wrocance, Łubnie Szlacheckim, Łubnie Opackim, Łubienku, Łajscach, Potakówce, Roztokach, Sądkowej, Umieszczu i Brzezówce.

Poniższa tabela zawiera wykaz placówek kulturalnych funkcjonujących w gminie.

Tabela 3. Placówki kulturalne w gminie w 2013 roku

lp.	nazwa placówki	adres placówki
1.	Gminny Ośrodek Kultury w Tarnowcu	Tarnowiec 30, 38-204 Tarnowiec
2.	Gminna Biblioteka Publiczna w Tarnowcu	Tarnowiec 30, 38-204 Tarnowiec
3.	Gminna Biblioteka Publiczna, Filia w Gliniku Polskim	Glinik Polski, 38-204 Tarnowiec
4.	Gminna Biblioteka Publiczna, Filia w Łubnie Szlacheckim	Łubno Szlacheckie, 38-204 Tarnowiec

Źródło danych: Urząd Gminy Tarnowiec.

Każdego roku w gminie Tarnowiec odbywają się liczne imprezy kulturalne. Należą do nich m.in.: Gminny Dzień Kobiet, Dzień Dziecka, Dzień Seniora, spotkania z Mikołajem oraz wakacyjne festyny. Największą, doroczną imprezą jest Festiwal Smaków Regionalnych – Pierogi, podczas której swoje umiejętności muzyczne prezentują kapele ludowe i zespoły, odbywa się wspólna zabawa taneczna i clou wydarzenia w postaci konkursu, w którym rywalizują koła gospodyń wiejskich w przyrządzaniu pierogów.

Gminny Ośrodek Kultury w Tarnowcu zajmuje się również upowszechnianiem i rozwojem kultury fizycznej oraz koordynowaniem działań sportowych i rekreacyjnych na terenie gminy. Znaczny wkład w popularyzację kultury fizycznej w gminie mają także działające w gminie kluby sportowe.

Do ważniejszych imprez sportowych, rozgrywanych na terenie gminy należą: Powiatowy Turniej Piłki Siatkowej o Puchar Wójta Gminy Tarnowiec i Zimowy Turniej Badmintonu. Warto dodać, iż w 2013 roku odbył się po raz pierwszy Bieg Uliczny, w którym wystartowało 118 zawodników (impreza ma być kontynuowana).

15 sołectw gminy Tarnowiec liczy ponad 60 km długości i jest dostosowana do różnych stopni sprawności fizycznej, jak i grup wiekowych. Przy Gminnym Ośrodku Kultury w Tarnowcu działa sezonowa wypożyczalnia rowerów.

7. OPIEKA ZDROWOTNA I PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

W 2013 roku w gminie funkcjonowały 2 niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, prowadzone były 2 prywatne praktyki lekarskie oraz działała 1 apteka. Dane szczegółowe na ich temat przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5. Zakłady opieki zdrowotnej, prywatne praktyki lekarskie i apteki w gminie w 2013 roku

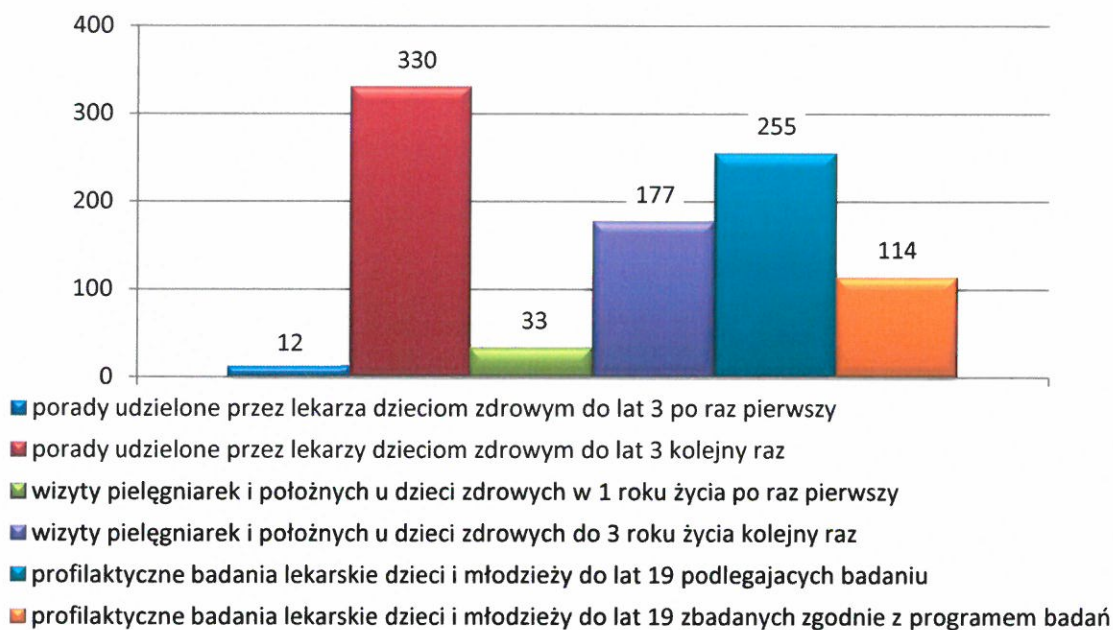
lp.	nazwa placówki	adres placówki
1.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „AD-MED” w Tarnowcu	Tarnowiec 256, 38-204 Tarnowiec
2.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „KEMED” Sp. z o.o., Zakład Rehabilitacji – fizjoterapia w Roztokach	Roztoki 86, 38-204 Tarnowiec
3.	Indywidualna Praktyka Lekarza Rodzinnego w Roztokach – lek. med. Fryderyk Urban	Roztoki 123, 38-204 Tarnowiec
4.	Indywidualna specjalistyczna praktyka lekarska w Łajsce – lek. med. Włodzimierz Grodzicki	Łajsce 140, 38-204 Tarnowiec
5.	Apteka leków gotowych w Tarnowcu	Tarnowiec 256, 38-204 Tarnowiec

Źródło danych: Urząd Gminy Tarnowiec.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2011-2013 liczba porad udzielonych gminie w ramach podstawowej opieki zdrowotnej ulegała wahaniom. W 2011 roku wyniosła 26.832, rok później 27.203, a w 2013 roku 27.168. Ponadto w 2012 roku mieszkańcom gminy udzielono 29.156 porad lekarskich w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, a rok później ich liczba wyniosła 28.929.

Informacji na temat stanu zdrowia mieszkańców gminy dostarczają dane przekazane przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „AD-MED” w Tarnowcu. Wynika z nich, że w 2013 roku pod opieką lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej pozostawało 633 dzieci i młodzieży oraz 2.453 osoby dorosłe. Najczęściej stwierdzanymi u osób w wieku przedprodukcyjnym schorzeniami były: zniekształcenia kręgosłupa (17 osób), padaczka,

Wykres 18. Profilaktyka zdrowotna dzieci i młodzieży w 2013 roku

Źródło danych: Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „AD-MED” w Tarnowcu.

W 2013 roku z porad udzielonych przez lekarza skorzystało po raz pierwszy i kolejny raz odpowiednio 12 i 330 dzieci zdrowych w wieku do 3 lat. Wizytami profilaktycznymi pielęgniarek i położnych objęto po raz pierwszy 33 dzieci zdrowych w 1. roku życia, a kolejny raz 177 dzieci w wieku do 3 lat. Profilaktycznym badaniom lekarskim poddano natomiast 255 dzieci i młodzieży w wieku od 2 do 19 lat, w tym 114 osób zgodnie z programem badań profilaktycznych.

Schorzeniami najczęściej stwierdzanymi u dorosłej populacji są choroby układu krążenia. Obok schorzeń narządów ruchu i neurologicznych należą one do najczęstszych przyczyn niepełnosprawności, która oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Relatywnie rzadziej o obniżonej sprawności w codziennym życiu decydują uszkodzenia narządu wzroku i słuchu, choroba psychiczna oraz upośledzenie umysłowe.

Mimo upływu ponad dziesięciu lat, jedynym, pełnym źródłem informacji, które na szczeblu gminnym pozwala ustalić liczbę osób niepełnosprawnych oraz dokonać ich charakterystyki są dane Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku. Wyniki ostatniego, przeprowadzonego w 2011 roku Spisu nie zostały bowiem opracowane na szczeblu gminnym.

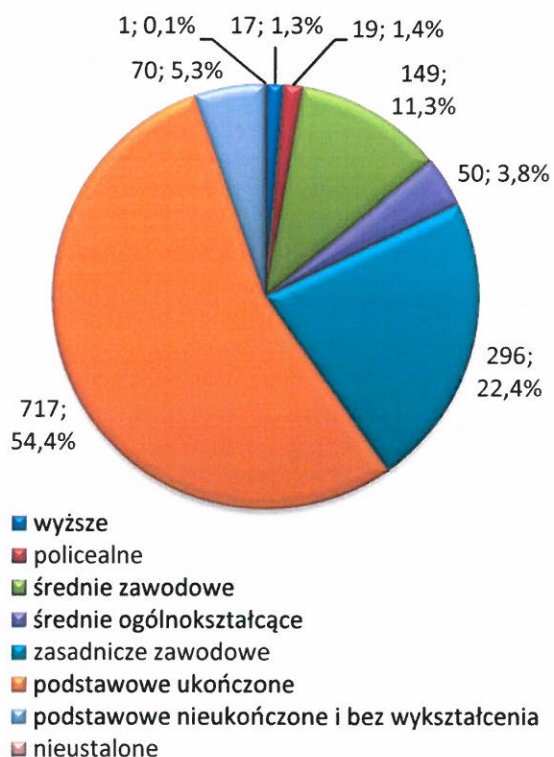

udział osób dotkniętych niepełnosprawnością w gronie osób starszych w gminie, wynosił on bowiem 40,4%.

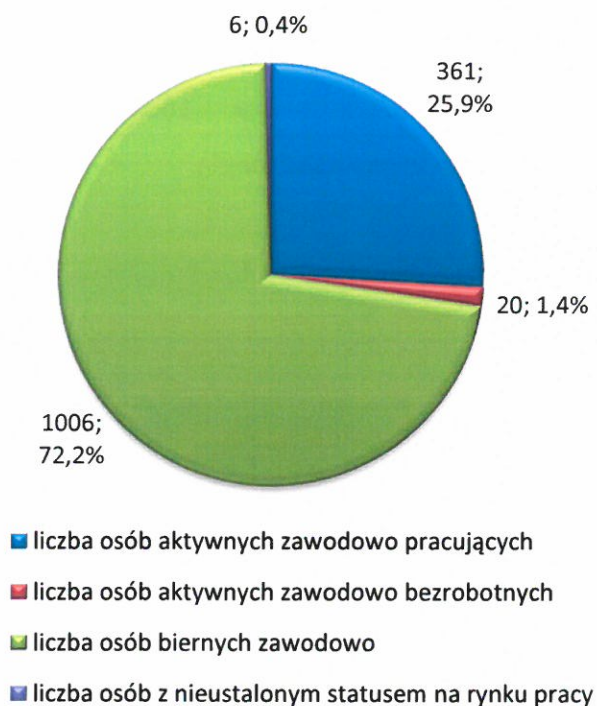
Na poziom uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym ma wpływ nie tylko rodzaj i stopień niepełnosprawności czy wiek, ale również posiadane wykształcenie, a co za tym idzie przygotowanie zawodowe. W 2002 roku wśród mieszkańców gminy w wieku 13 lat i więcej dotkniętych niepełnosprawnością największe grupy stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym (717 osób, tj. 54,4%) i zasadniczym zawodowym (296 osób, tj. 22,4%). Niski poziom wykształcenia w znaczący sposób utrudniał osobom niepełnosprawnym znalezienie i utrzymanie zatrudnienia. Potwierdzają to dane dotyczące poziomu ich aktywności zawodowej, z których wynika, że zdecydowana większość osób dotkniętych niepełnosprawnością była bierna zawodowo (1.006 osób, tj. 72,2%).

Dane szczegółowe na temat poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych z gminy oraz ich aktywności ekonomicznej przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 21. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej w gminie według poziomu wykształcenia w 2002 roku

Wykres 22. Osoby niepełnosprawne w gminie według aktywności ekonomicznej w 2002 roku

Źródło danych: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002.

ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	razem ok. 2 mln osób: dorosłych i dzieci	ok. 5.300 osób: dorosłych i dzieci	ok. 1.330 osób: dorosłych i dzieci	ok. 530 osób: dorosłych i dzieci
---	--	--	------------------------------------	------------------------------------	----------------------------------

Źródło danych szacunkowych: Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

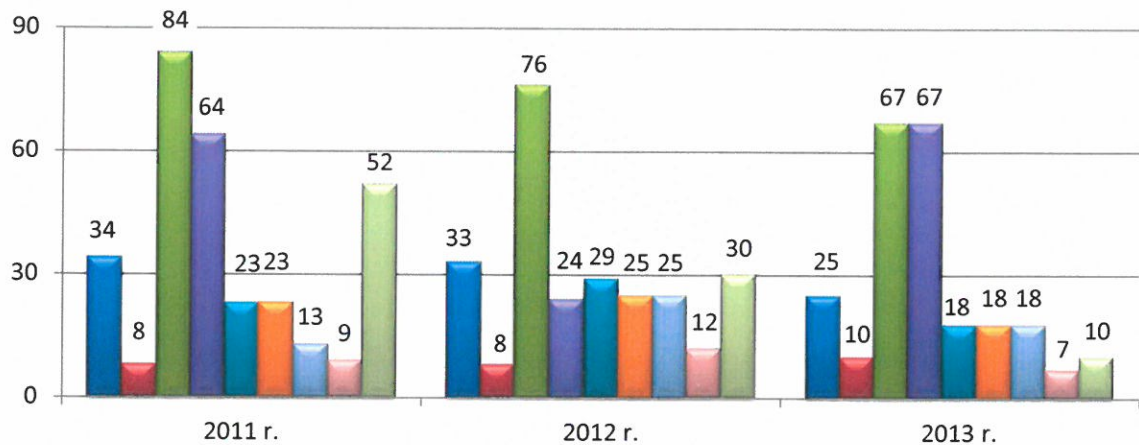
Dane zamieszczone w powyższym zestawieniu pozwalają określić szacunkową liczbę mieszkańców gminy Tarnowiec dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie. Z wyliczeń wynika, że na jej terenie żyje ok. 149 osób uzależnionych od alkoholu (2% dorosłej populacji), ok. 297 osób współuzależnionych (4% dorosłej populacji), 371-520 osób pijących szkodliwie alkohol (5-7% dorosłej populacji), ok. 71 dzieci wychowujących się w rodzinach z problemem alkoholowym (4% populacji nieletniej) oraz ok. 245 ofiar (198 dorosłych i 47 dzieci) przemocy domowej w rodzinach dotkniętych problemem alkoholowym. Analizując powyższe dane należy mieć świadomość, iż nie odzwierciedlają one w pełni rzeczywistej skali problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie.

Prowadzenie działań w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień i przemocy w rodzinie oraz integracji społecznej osób nimi dotkniętych należy do zadań własnych gminy. Działania te podejmowane są w oparciu o gminne programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii i przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz przy wykorzystaniu zaplanowanych w ich ramach środków finansowych.

Poniższy wykres przedstawia wysokość środków finansowych wydatkowanych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałanie narkomanii i przemocy w rodzinie w gminie Tarnowiec w latach 2011-2013.

Wykres 24. Wybrane dane dotyczące rynku napojów alkoholowych w gminie oraz działalności GKRPA w latach 2011-2013

- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminie
- liczba kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych
- liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych
- liczba wydanych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych
- liczba członków rodzin osób z problemem alkoholowym, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy
- liczba osób, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy interwencyjno-motywuujące
- liczba osób, w stosunku do których GKRPA podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego
- liczba osób, wobec których GKRPA wystąpiła do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego

Źródło danych: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tarnowcu.

W latach 2011-2013 liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminie spadała z roku na rok (z 34 w 2011 r. do 25 w 2013 r.), a liczba przeprowadzonych w nich kontroli była na podobnym poziomie (po 8 w 2011 i 2012 r., 10 w 2013 r.). Zmniejszała się również liczba obowiązujących zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych (z 84 w 2011 r. do 67 w 2013 r.), a znacznym wahaniem ulegała liczba wydanych zezwoleń (64 w 2011 r., 24 w 2012 r., 67 w 2013 r.). Warto dodać, iż w analizowanym okresie nie wydano żadnej decyzji w sprawie cofnięcia zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

W latach 2011-2013 liczba członków rodzin osób z problemem alkoholowym, z którymi GKRPA przeprowadzała rozmowy, ulegała wahaniom (23 w 2011 r., 29 w 2012 r., 18 w 2013 r.), podobnie jak liczba osób, z którymi Komisja przeprowadziła rozmowy interwencyjno-motywuujące (23 w 2011 r., 25 w 2012 r., 18 w 2013 r.).

9. PROBLEM BEZDOMNOŚCI

W ujęciu socjologicznym bezdomność jest problemem społecznym charakteryzującym się brakiem stałego miejsca zamieszkania. Ze względu na trudną do określenia skalę, złożone przyczyny oraz szczególnie dotkliwe społeczno-ekonomiczne skutki jest zjawiskiem o zasięgu i znaczeniu globalnym, mającym jednocześnie specyficzne regionalne i lokalne uwarunkowania, które wpływają na dobór odpowiednich środków przeciwdziałania.

Zapobieganie bezdomności wymaga aktywnego, zintegrowanego i kompleksowego działania. Wykorzystanie istniejących zasobów środowiska i tworzenie warunków do wdrażania nowych form wsparcia na rzecz osób bezdomnych i ich integracji z otoczeniem powinno stanowić podstawowy cel prowadzonej na szczeblu lokalnym polityki społecznej.

W gminie Tarnowiec bezdomność nie urasta do rangi problemu, ma charakter jednostkowy. Pomoc osobom nim zagrożonym i dotkniętym świadczy w gminie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowcu. W latach 2011-2012 objął on wsparciem z powodu bezdomności po 6 osób w 4 rodzinach, a w 2013 roku 3 osoby.

W gminie nie funkcjonują żadne placówki zapewniające osobom bezdomnym schronienie. W razie potrzeby są one kierowane do noclegowni i schronisk funkcjonujących poza jej terenem.

10. PRZESTĘPCZOŚĆ

Przestępczość jest dynamicznym, podlegającym rozwojowi zjawiskiem społecznym, które stanowi zagrożenie dla obowiązującego porządku prawnego. W zależności od swej intensywności i częstotliwości wpływa na formowanie się postaw i zachowań ludności oraz odciska piętno na jej funkcjonowaniu.

Zapobieganie przestępczości wymaga zastosowania rozwiązań kompleksowych, zakładających wspólne zaangażowanie instytucji i organizacji państwowych, samorządowych i społecznych, przedstawicieli społeczności lokalnych oraz środków masowego przekazu. Ważną rolę w zakresie inicjowania i organizowania tej działalności odgrywa policja.

1 pracownika socjalnego przypadają 1.840 mieszkańców gminy. Dane szczegółowe na temat stanu zatrudnienia w GOPS-ie oraz kwalifikacji pracujących w nim osób przedstawia poniższa tabela.

Tabela 8. Kadra GOPS-u i jej kwalifikacje w 2013 roku

	liczba osób
kadra kierownicza	1
wykształcenie wyższe	1
specjalizacja z zakresu organizacji pomocy społecznej	1
pracownicy socjalni	5
wykształcenie wyższe	1
wykształcenie średnie	4
specjalizacja 1-ego stopnia w zawodzie pracownika socjalnego	4
specjalizacja 2-ego stopnia w zawodzie pracownika socjalnego	0
specjalizacja z zakresu organizacji pomocy społecznej	0
pozostali pracownicy	3
wykształcenie wyższe	3
wolontariusze	0
pracownicy zatrudnieni w ramach zatrudnienia subsydiowanego	0
staże	0

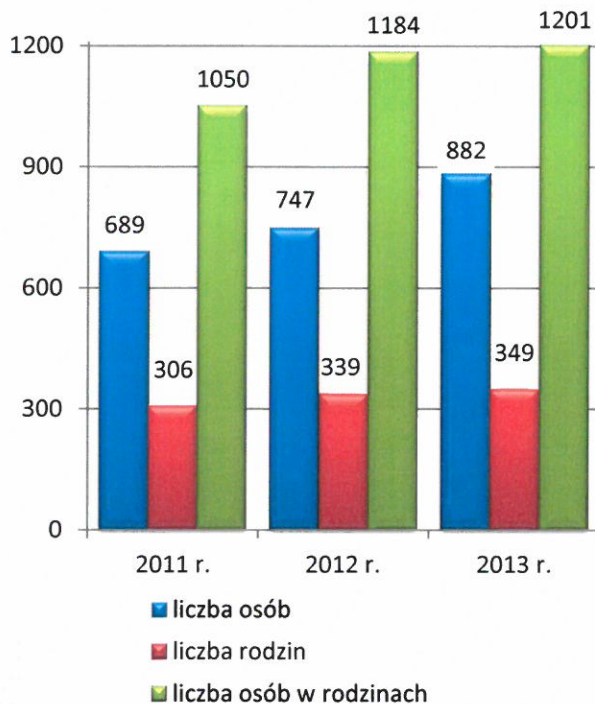
Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

Ze wsparcia udzielanego przez GOPS mogą korzystać osoby i rodziny, które spełniają określone warunki przedstawione w poszczególnych aktach prawnych. W odniesieniu do świadczeń z pomocy społecznej jednym z nich jest kryterium dochodowe, które jest ustalone na poziomie 542 zł miesięcznie w przypadku osoby samotnie gospodarującej i 456 zł na osobę w rodzinie. Kryterium dochodowe stosowane jest również przy przyznawaniu zasiłków rodzinnych i świadczeń alimentacyjnych. Zasiłek rodzinny przysługuje, jeśli dochód rodziny na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza 539 zł, a gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeśli dochód ten nie przekracza 623 zł. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują z kolei, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 725 zł.

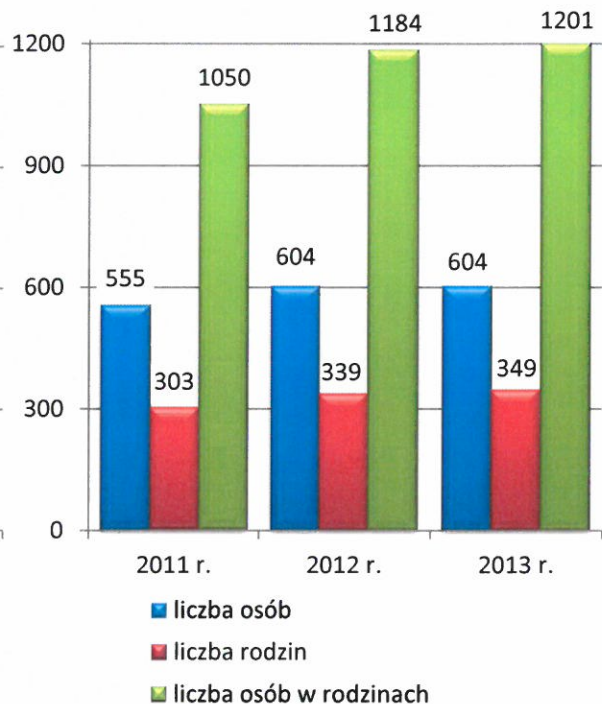
W latach 2011-2013 liczba osób w rodzinach, którym udzielono pomocy i wsparcia w gminie, rosła z roku na rok, podobnie jak liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie (z 1.150 w 2011 r. do 1.201 w 2013 r.).

W analizowanym okresie zwiększał się również udział osób w rodzinach, którym udzielono pomocy i wsparcia, w ogóle mieszkańców gminy. W 2011 roku wyniósł on 11,4%, rok później 12,8%, a w 2013 roku 13,1%. Dane szczegółowe na temat korzystających z pomocy społecznej w gminie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 25. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2011-2013 udzielono pomocy i wsparcia

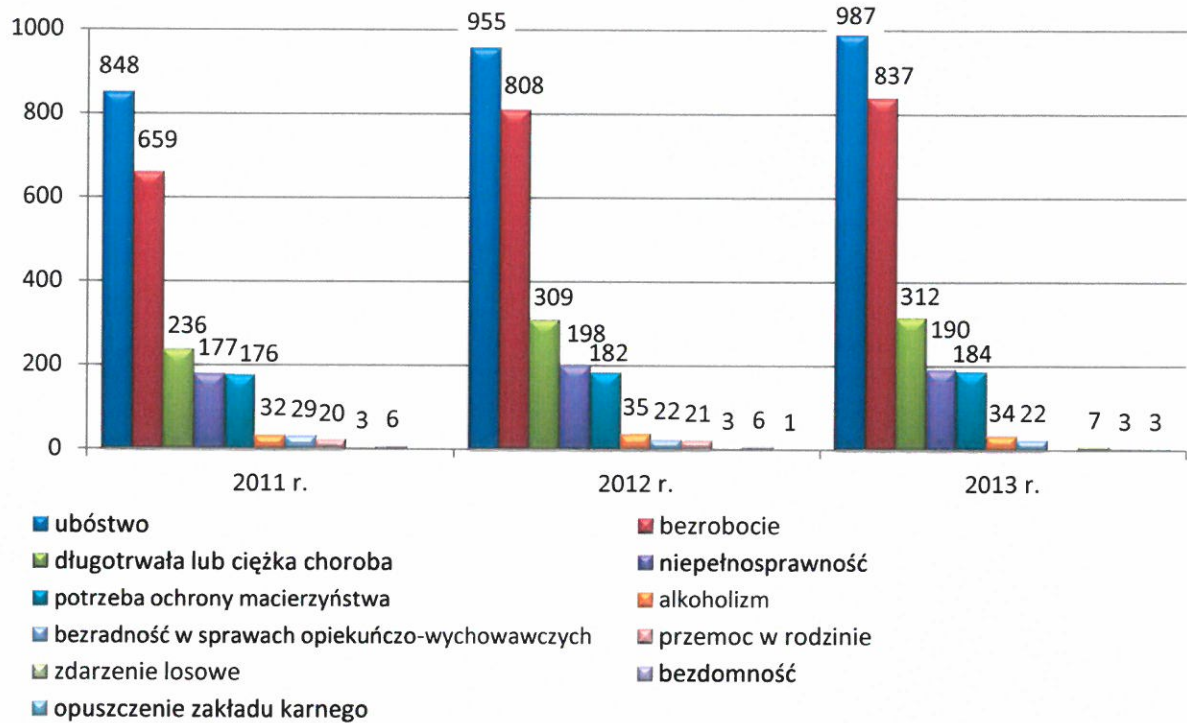
Wykres 26. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2011-2013 przyznano świadczenie

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

Wykres 29. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie w latach 2011-2013 (liczba osób w rodzinach)

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

W latach 2011-2013 systematycznie zwiększała się liczba osób w rodzinach objętych wsparciem GOPS-u z powodu ubóstwa (z 848 w 2011 r. do 987 w 2013 r.), bezrobocia (z 659 w 2011 r. do 837 w 2013 r.) oraz w związku z potrzebą ochrony macierzyństwa (ze 176 w 2011 r. do 184 w 2013 r.).

W analizowanym okresie wahaniom ulegała liczba beneficjentów pomocy społecznej zmagających się z niepełnosprawnością (177 w 2011 r., 198 w 2012 r., 190 w 2013 r.), a na podobnym poziomie pozostawała liczba osób w rodzinach objętych wsparciem Ośrodka z powodu alkoholizmu (32 w 2011 r., 35 w 2012 r., 34 w 2013 r.). Warto dodać, iż w latach 2012-2013 odnotowano nieco niższą, w porównaniu z rokiem 2011, liczbę beneficjentów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia w związku z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego (29 w 2011 r. i po 22 w 2012 i 2013 r.).

Udzielane przez GOPS świadczenia pomocy społecznej miały charakter pieniężny, niepieniężny i usługowy. Dane szczegółowe w tym zakresie za lata 2011-2013 przedstawia poniższa tabela.

w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu. Liczba osób nim objętych w latach 2012-2013 zwiększyła się w stosunku do rok poprzedniego (193 w 2011 r., po 232 w latach 2012-2013).

Dominujący rodzaj pomocy niepieniężnej stanowił natomiast posiłek, który był wsparciem udzielanym dzieciom w ramach wieloletniego programu rządowego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (obowiązywał on do końca 2013 roku; na lata 2014-2020 Rada Ministrów przyjęła wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”). Celem tego Programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich oraz osób dorosłych, w szczególności samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub niepełnosprawnych. W latach 2011-2013 liczba osób objętych posiłkiem była na zbliżonym poziomie (301 w 2011 r., 321 w 2012 r., 312 w 2013 r.).

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowcu w zakresie pomocy żywnościowej dla mieszkańców gminy współpracuje z Polskim Komitetem Pomocy Społecznej w Jaśle i w Krośnie. Warto dodać, iż w celu ograniczenia zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin mieszkających na terenie gminy Tarnowiec, w 2014 roku Rada Gminy podjęła uchwałę o podwyższeniu do 150% ustawowego kryterium uprawniającego do nieodpłatnej pomocy w formie dożywiania.

Wśród usług najistotniejszą rolę odgrywała praca socjalna mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Liczba rodzin, których objęto pracą socjalną w latach 2011-2013 ulegała wahaniom (25 w 2011 r., 14 w 2012 r. i 17 w 2013 r.).

Od 2012 roku Ośrodek realizował również zadania z zakresu wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej, pokrywając częściowy koszt pobytu dzieci z gminy w pieczy zastępczej. Pracownicy GOPS-u realizowali także zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, m.in. biorąc udział w posiedzeniach Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

W analizowanym okresie Ośrodek świadczył także pomoc dla uczniów w postaci stypendiów socjalnych i zasiłków szkolnych. Liczba osób nimi objętych wzrosła w 2013 roku

Kolejną formę pomocy udzielaną przez Ośrodek stanowiły świadczenia z funduszu alimentacyjnego, które służą wsparciu osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych. W latach 2011-2013 liczba rodzin, którym przyznano tę pomoc, zwiększała się z roku na rok (z 25 w 2011 r. do 34 w 2013 r.), podobnie jak liczba wypłaconych świadczeń (z 400 w 2011 r. do 486 w 2013 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 12. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane w gminie w latach 2011-2013

	2011 r.	2012 r.	2013 r.
liczba rodzin, którym przyznano świadczenie	25	28	34
liczba wypłaconych świadczeń	400	406	485

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

W 2012 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowcu realizował po raz trzeci współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego projekt systemowy pn. „Czas na aktywność w Gminie Tarnowiec”. Działaniami w jego ramach objęto 12 mieszkańców gminy (9 kobiet i 3 mężczyzn), korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, niepracujących i będących w wieku aktywności zawodowej. Celem głównym projektu było podniesienie ich kwalifikacji zawodowych, a wysokość dofinansowania z EFS-u wyniosła 90.074 zł. W 2013 roku nie kontynuowano realizacji projektu.

Pomoc społeczna polega również na prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej. Obejmuje ona zarówno jednostki środowiskowe, jak i instytucjonalne. W gminie Tarnowiec, obok Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, nie funkcjonują żadne placówki wsparcia. Mieszkańcy gminy mogą jednak korzystać lub korzystają z pomocy oferowanej przez podmioty funkcjonujące poza gminą. Ich wykaz zawiera poniżej przedstawiona tabela.

W 2013 roku w gminie Tarnowiec funkcjonowało ponad 30 organizacji pozarządowych. Samorząd gminy posiadał uchwalany corocznie Program Współpracy Gminy Tarnowiec z Organizacjami Pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art.3 ust.3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w oparciu o który miał możliwość podejmowania z nimi współpracy w następujących formach finansowych i pozafinansowych:

- powierzenie organizacjom pozarządowym wykonania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie jego realizacji na czas określony,
- wspieranie wykonania przez organizacje pozarządowe zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie jego realizacji na czas określony,
- wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności,
- konsultowanie z organizacjami pozarządowymi projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,
- realizowanie wspólnych projektów i inicjatyw na rzecz społeczności lokalnej,
- tworzenie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie,
- obejmowanie patronatem przez Wójta przedsięwzięć realizowanych przez organizacje pozarządowe,
- promocja działalności organizacji pozarządowych poprzez zamieszczanie lub przekazywanie na wniosek zainteresowanych informacji dotyczących inicjatyw na stronach internetowych Urzędu oraz w mediach lokalnych,
- pomoc w nawiązywaniu przez organizacje pozarządowe kontaktów o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym poprzez udzielanie rekomendacji organizacjom i podmiotom starającym się o nawiązanie takich kontaktów,
- nieodpłatne udostępnianie lokali komunalnych do spotkań organizowanych przez organizacje, których tematyka wiąże się z programem.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat sektora pozarządowego w gminie.

26.	Ochotnicza Straż Pożarna w Nowym Gliniku	Nowy Glinik, 38-204 Tarnowiec
27.	Ochotnicza Straż Pożarna we Wrocance	Wrocanka, 38-204 Tarnowiec
28.	Ochotnicza Straż Pożarna w Gliniku Polskim	Glinik Polski 88, 38-204 Tarnowiec
29.	Ochotnicza Straż Pożarna w Potakówce	Potakówka 119, 38-204 Tarnowiec
30.	Ochotnicza Straż Pożarna w Brzezówce	Brzezówka 159, 38-204 Tarnowiec
31.	Ochotnicza Straż Pożarna w Łajscach	Łajsce 34, 38-204 Tarnowiec
32.	Ochotnicza Straż Pożarna w Łubnie Szlacheckim	Łubno Szlacheckie, 38-204 Łubno Szlacheckie
33.	Ochotnicza Straż Pożarna w Umieszczu	Umieszcz, 38-204 Tarnowiec
34.	Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrucowej	Dobrucowa 80a, 38-204 Tarnowiec

Źródło danych: Urząd Gminy Tarnowiec.

13. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH „PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU LOKALNYM”

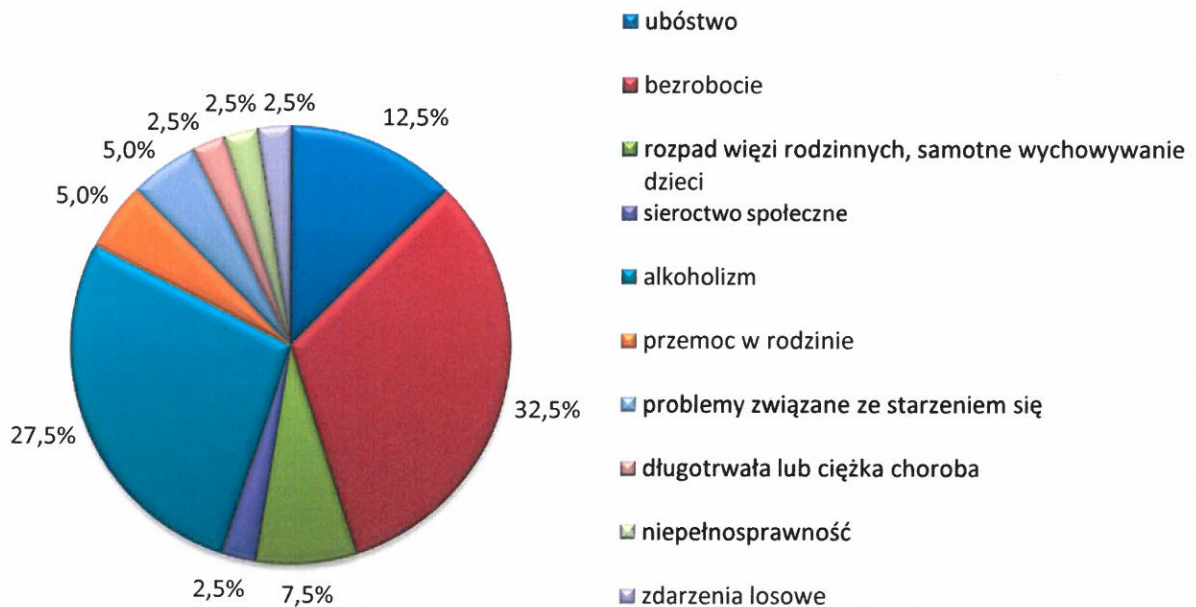
Badania ankietowe przeprowadzone w ramach diagnozy sytuacji społecznej w gminie Tarnowiec posłużyły identyfikacji, określeniu przyczyn i skali występujących na jej terenie problemów społecznych oraz wskazaniu działań, jakie należałoby podjąć w celu zmniejszenia ich natężenia oraz zminimalizowania ich skutków.

Badania zostały przeprowadzone przy pomocy ankiet, które zostały rozpowszechnione wśród mieszkańców gminy, w tym reprezentantów samorządu lokalnego – Wójta Gminy, radnych, sołtysów, pracowników Urzędu Gminy, członków komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, przedstawicieli jednostek organizacyjnych gminy, m.in. placówek oświatowych, kulturalnych, sportowych i pomocy społecznej, a także przedstawicieli jednostek służby zdrowia, policji, organizacji pozarządowych i kościoła. W sumie do analizy przedłożono 14 wypełnionych anonimowo ankiet.

W pierwszym pytaniu poproszono przedstawicieli środowiska lokalnego o ocenę warunków życia w gminie. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

W kolejnym pytaniu zapytano badanych o problemy, które najczęściej dotyczą mieszkańców gminy. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 31. Problemy najczęściej dotykające mieszkańców gminy

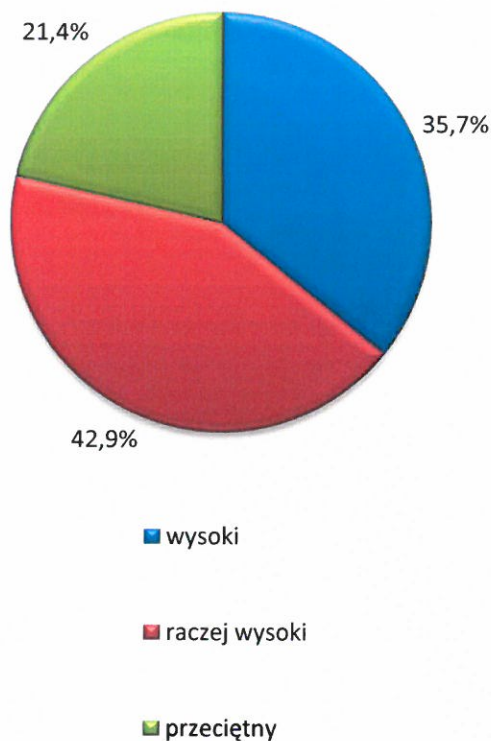
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Do problemów, które najczęściej dotyczą mieszkańców gminy, respondenci zaliczyli bezrobocie (32,5%) i alkoholizm (27,5%), a następnie ubóstwo (12,5%) oraz rozpad więzi rodzinnych i samotne wychowywanie dzieci (7,5%).

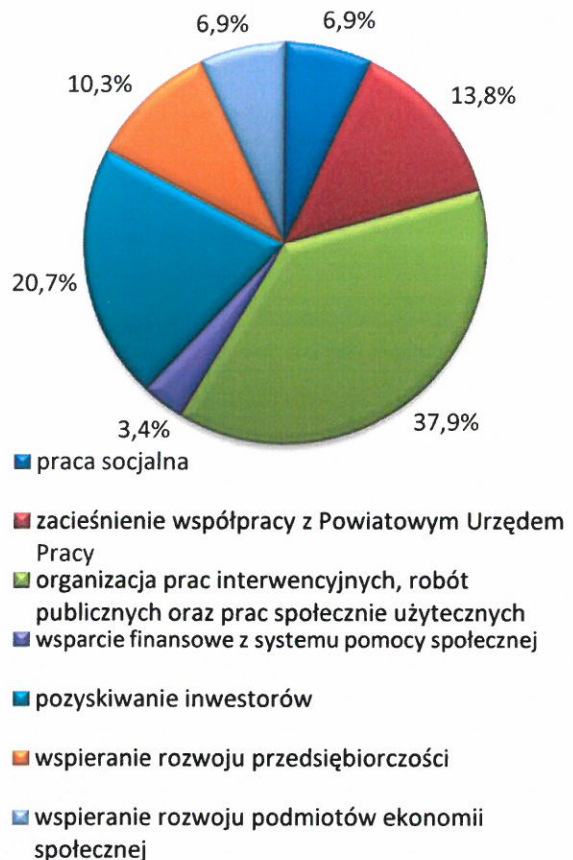
Odpowiadając na następane pytanie, ankietowali identyfikowali grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 33. Jaki jest poziom bezrobocia w gminie?

Wykres 34. Jakie działania należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób bezrobotnych?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

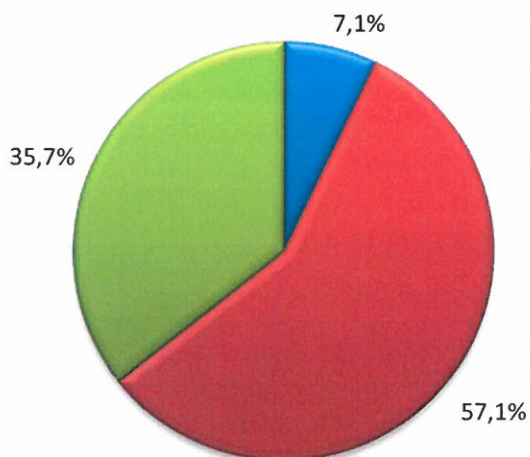
W opinii zdecydowanej większości ankietowanych (łącznie 78,6%) poziom bezrobocia w gminie jest raczej wysoki lub wysoki, a zdaniem kolejnych 21,4% jest on przeciętny.

Wśród działań, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób pozostających bez pracy, respondenci najczęściej wymieniali organizowanie prac interwencyjnych, robót publicznych oraz prac społecznie użytecznych (37,9%), a następnie pozyskiwanie inwestorów (20,7%), zacieśnianie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w celu umożliwienia osobom bezrobotnym (poprzez świadczenie poradnictwa oraz organizowanie stażu, kursów i szkoleń) zdobycia doświadczenia zawodowego oraz podniesienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych (13,8%), a także wspieranie rozwoju przedsiębiorczości (10,3%).

W odpowiedzi na następne pytania ankietowani wskazali przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy oraz przedstawili propozycje działań, jakie powinny być podejmowane na rzecz osób nim dotkniętych. Szczegóły w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

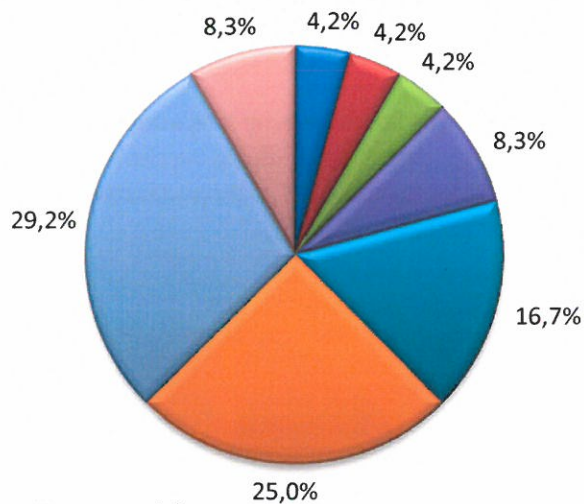
największą skuteczność w jego zapobieganiu i rozwiązywaniu. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 37. Jaka jest skala problemu bezdomności w gminie?

- niska
- problem bezdomności nie występuje
- trudno powiedzieć

Wykres 38. Jakie działania byłby najskuteczniejsze w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności?

- praca socjalna
- pomoc finansowa, np. w opłacie czynszu
- wsparcie rzeczowe, w tym w postaci ubrania i posiłku
- poradnictwo
- zapewnienie schronienia
- tworzenie mieszkań komunalnych i socjalnych
- pomoc w znalezieniu zatrudnienia
- profilaktyka i terapia uzależnień

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Większość respondentów (57,1%) stwierdziła że problem bezdomności w gminie nie występuje. Jednocześnie 35,7% ankietowanych nie potrafiło określić skali bezdomności w gminie, a 7,1% przyznało, że jest ona niska.

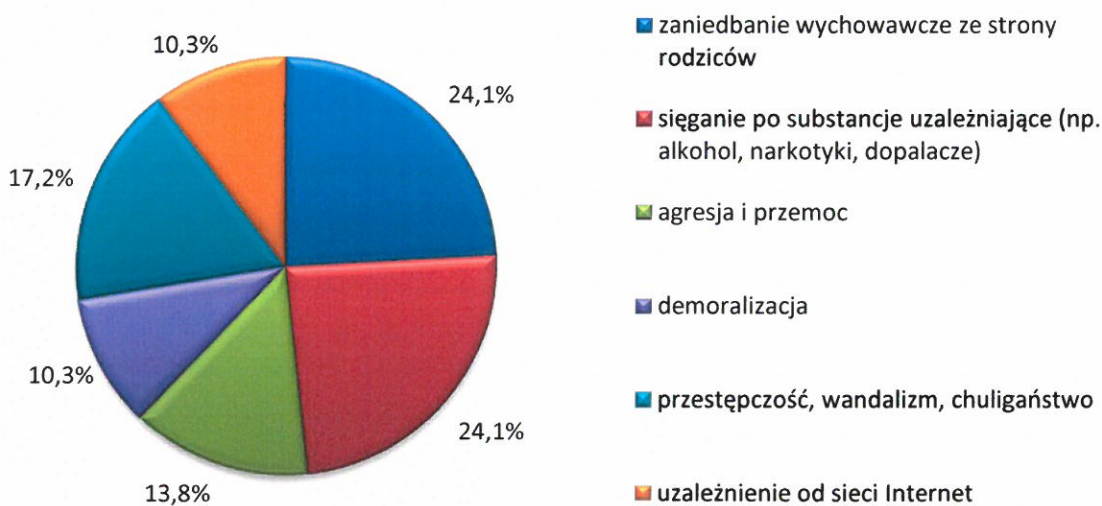

W opinii 36,7% badanych główną przyczyną bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie są uzależnienia. Zdaniem respondentów duży wpływ na występowanie tego problemu ma również niepełnosprawność i długotrwała choroba (20%), ubóstwo (16,7%), a także niski poziom umiejętności wychowawczych (13,3%).

Wśród działań, których podjęcie mogłoby poprawić sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo, ankietowani najczęściej wskazywali zapewnienie pomocy asystenta rodziny (26,3%), a także udzielenie pomocy w znalezieniu zatrudnienia oraz prowadzenie profilaktyki i terapii w zakresie uzależnień i przemocy w rodzinie (po 18,4%).

W uzupełnieniu odpowiedzi na poprzednie pytania, ankietowani wskazali negatywne zjawiska, na jakie najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 41. Na jakie negatywne zjawiska społeczne najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy?

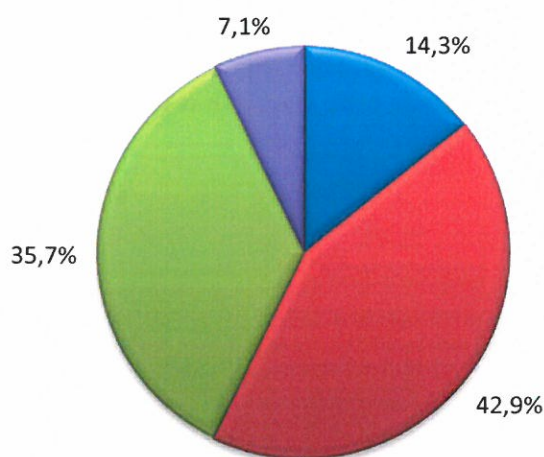
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Według ankietowanych, do negatywnych zjawisk społecznych, na które najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy, należą: zaniechania wychowawcze ze strony rodziców oraz sięganie po substancje uzależniające, np. alkohol, narkotyki, dopalacze (po 24,1%). Niepokojącymi problemami są również przestępczość, wandalizm i chuligaństwo (17,2%) oraz agresja i przemoc (13,8%).

i klubów abstynenckich (26,7%), prowadzeniu profilaktyki wśród dorosłych (16,7%) oraz zapewnieniu szerszego dostępu do pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej (13,3%).

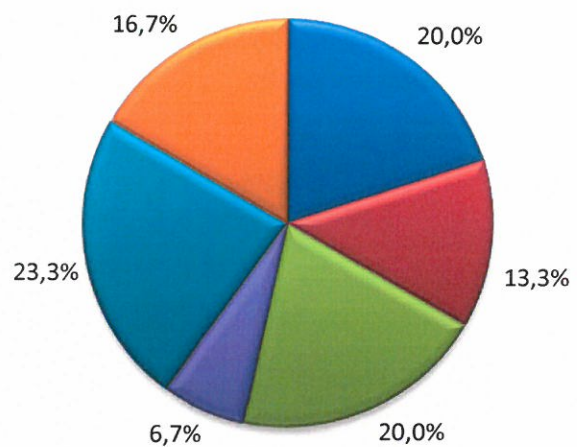
Następnie zapytano badanych o znajomość przypadków występowania problemu, który niejednokrotnie ma swoje źródło w uzależnieniach, tj. przemocy w rodzinie, oraz poproszono o przedstawienie działań, które byłyby najskuteczniejsze w walce z tym zjawiskiem. Uzyskane odpowiedzi przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 44. Znajomość przypadków przemocy w rodzinie w gminie

- znam takie przypadki
- słyszałem(-am) o takich przypadkach
- nie znam takich przypadków
- nie słyszałem(-am) o takich przypadkach

Wykres 45. Jakie kroki byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie?

- prowadzenie poradnictwa i interwencji
- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i prawnej
- profilaktyka agresji i przemocy wśród dzieci i młodzieży
- umożliwienie uczestnictwa w grupach wsparcia
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Większość ankietowanych (łącznie 57,2%) stwierdziła, że słyszała o przypadkach występowania przemocy w rodzinie w gminie bądź je zna. Jednocześnie w sumie 42,8% badanych było odmiennego zdania.

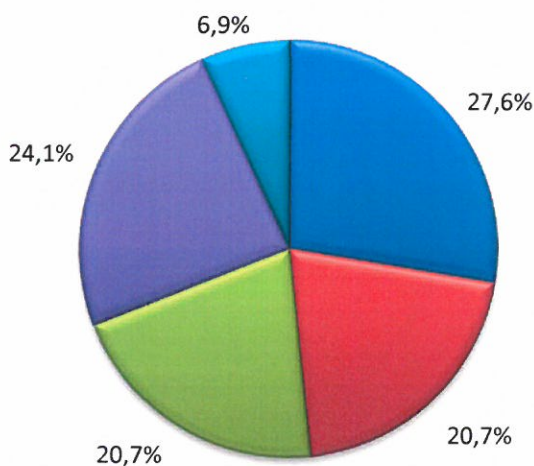

W opinii osób ankietowanych problemami, które najczęściej dotyczą seniorów w gminie, są samotność i choroby wieku podeszłego (po 27,8%) oraz niepełnosprawność (11,1%).

Do działań, których realizacja mogłaby się przyczynić do poprawy sytuacji seniorów w gminie, respondenci najczęściej zaliczali: zapewnienie dostępu do placówek wsparcia dziennego (klub seniora, dzienny dom pobytu; 25,8%), zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów oraz zaangażowanie wolontariuszy do pomocy osobom starszym (po 22,6%).

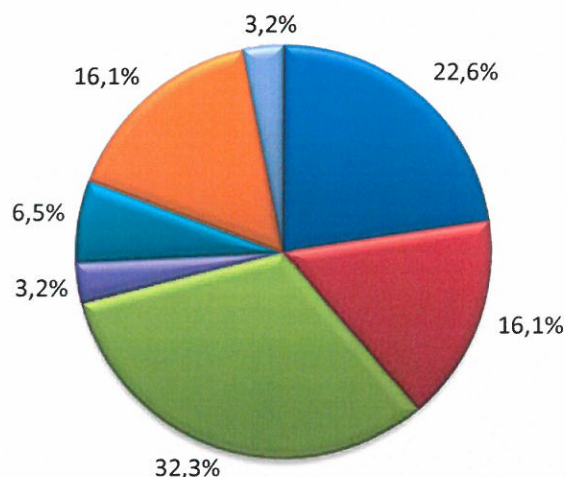
W odpowiedzi na kolejne pytania ankietowani identyfikowali problemy, których najczęściej doświadczają osoby niepełnosprawne w gminie, oraz wskazywali działania, których podjęcie pozwoliłoby na pełniejszy ich udział w życiu społecznym. Szczegóły w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 48. Problemy, których najczęściej doświadczają osoby niepełnosprawne z gminy

- bariery architektoniczne
- utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych
- brak odpowiednich ofert pracy
- deficyt zakładów pracy chronionej
- ubóstwo

Wykres 49. Jakie działania umożliwiłyby osobom niepełnosprawnym pełniejszy udział w życiu społecznym?

- likwidacja barier architektonicznych
- zwiększenie dostępu do rehabilitacji
- tworzenie stanowisk pracy
- zwiększenie dostępności kształcenia integracyjnego
- organizowanie środowiskowych spotkań i imprez integracyjnych
- zwiększenie dostępu do pomocy specjalistycznej, w tym psychologicznej, pedagogicznej
- zapewnienie dostępu do wczesnej diagnostyki medycznej

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Wykres 52. Co wpłynęłoby na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Blisko 93% ankietowanych stwierdziło, że czuje się raczej bezpiecznie bądź bezpiecznie w miejscu zamieszkania. Nikt nie wyraził odmiennej opinii.

Wśród przyczyn braku bezpieczeństwa respondenci najczęściej wskazywali osoby pijące alkohol w miejscach publicznych (47,8%), niewystarczającą liczbę patroli policyjnych (26,1%) oraz zagrożenia na drodze (piractwo drogowe, nietrzeźwi kierowcy; 21,7%).

Zdaniem ankietowanych na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie w największym stopniu wpłynęłyby: zwiększenie liczby patroli policyjnych (33,3%), skuteczniejsze egzekwowanie zakazu sprzedaży napojów alkoholowych dzieciom, młodzieży i osobom nietrzeźwym (29,6%), a także remont dróg gminnych oraz budowa przydrożnych chodników, przejść dla pieszych i oświetlenia (18,5%).

14. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką analityczną służącą uporządkowaniu posiadanych informacji. W przypadku strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi efektywną metodę identyfikacji mocnych i słabych stron lokalnego systemu pomocy

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ aktywne poszukiwanie pracy przez osoby bezrobotne ▪ możliwość podnoszenia kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych poprzez organizowanie szkoleń i kursów ▪ możliwość ograniczenia bezrobocia w gminie dzięki dostępowi do europejskich rynków pracy ▪ możliwość pozyskania środków finansowych na przeciwdziałanie bezrobociu z funduszy zewnętrznych (m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej) ▪ możliwość znalezienia zatrudnienia na lokalnym rynku pracy przez kończącą edukację młodzież ▪ niewielka liczba osób zagrożonych bezdomnością oraz bezdomnych wymagających schronienia ▪ społeczna akceptacja osób bezdomnych ▪ istnienie w regionie organizacji pozarządowych działających na rzecz osób bezrobotnych i bezdomnych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia w gminie ▪ niskie kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych ▪ występowanie zjawiska dziedziczenia bezrobocia ▪ postępujące zjawisko ubóstwa wśród mieszkańców gminy ▪ ograniczony potencjał inwestorów w regionie

Obszar: Rodzina, dzieci i młodzież

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zapewnianie rodzinom dostępu do poradnictwa specjalistycznego ▪ dostateczny dostęp do opieki przedszkolnej w gminie ▪ odpowiednia dostępność szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminie ▪ rozwijanie życia kulturalnego w gminie ▪ dostosowana do potrzeb i oczekiwań dzieci i młodzieży oferta spędzania czasu wolnego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ brak w gminie grup i ośrodków wsparcia dla rodzin i osób samotnie wychowujących dzieci ▪ niewystarczający dostęp do placówek wsparcia dla dzieci i młodzieży w gminie

<p>i edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ podejmowanie działań w ramach zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie ▪ podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom 	
<p>Szanse</p>	<p>Zagrożenia</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększająca się świadomość społeczna, w tym dzieci i młodzieży, rodziców i nauczycieli, na temat problemów uzależnień i przemocy w rodzinie ▪ funkcjonowanie w Jaśle Poradni Leczenia Uzależnień, Ośrodka Profilaktyki i Terapii Uzależnień oraz Ośrodka Interwencji Kryzysowej ▪ niezwiększająca się liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie wymagających umieszczenia w ośrodkach wsparcia 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększająca się skala alkoholizmu i przemocy w rodzinie ▪ relatywnie niska liczba osób wyleczonych z uzależnień ▪ obniżanie się wieku inicjacji alkoholowej i narkotykowej ▪ rosnąca liczba przypadków nauzywania alkoholu przez młodzież ▪ zwiększająca się liczba osób wymagających interwencji z powodu przemocy w rodzinie ▪ rosnąca liczba osób, w stosunku do których istnieje potrzeba podjęcia działań interdyscyplinarnych ▪ zwiększająca się liczba osób wymagających działań korekcyjno-edukacyjnych ▪ istnienie w regionie organizacji pozarządowych działających w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie

<ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększająca się społeczna akceptacja osób niepełnosprawnych ▪ istnienie w regionie organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych 	
---	--

Obszar: Kapitał społeczny i aktywność obywatelska

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ odpowiednia do potrzeb liczba pracowników socjalnych ▪ dobrze wykwalifikowana kadra zatrudniona w GOPS-ie ▪ informowanie beneficjentów systemu pomocy społecznej o możliwościach uzyskania wsparcia ▪ odpowiednia jakość obsługi klienta systemu pomocy społecznej oraz szeroki zakres świadczonych usług ▪ podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz z przedstawicielami kościołów i związków wyznaniowych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niepełna wiedza na temat problemów społecznych występujących w gminie ▪ niedostatecznie rozwinięta sieć placówek pomocy społecznej w gminie ▪ niekorzystanie z dodatkowych środków na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej ▪ brak wolontariatu w gminie
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ świadomość roli i potrzeb sektora pomocy społecznej wśród władz gminy ▪ zmieniający się na korzyść wizerunek sektora pomocy społecznej ▪ istnienie w gminie organizacji pozarządowych działających w gminie w obszarze polityki społecznej ▪ włączanie się przedstawicieli kościołów i związków wyznaniowych w działania pomocowe ▪ aktywne uczestnictwo mieszkańców gminy w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększająca się liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej przypadających na jednego pracownika socjalnego ▪ popadanie pracowników pomocy społecznej w rutynę i doznawanie przez nich syndromu wypalenia zawodowego ▪ niewłaściwie finansowany system pomocy społecznej

2. **Wspieranie rodzin, zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju oraz podnoszenie poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego i publicznego w gminie:** pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju, wspieranie osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie, zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia oraz przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich.
3. **Wzmacnianie lokalnych służb społecznych oraz rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego:** doskonalenie sektora pomocy społecznej oraz wspieranie organizacji pozarządowych i rozszerzanie z nimi współpracy.

	<p>zewnątrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.</p> <p>8. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi udzielającymi wsparcia osobom bezrobotnym.</p>
<p>Kierunki działań do celu operacyjnego 2.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami ubogimi, w tym poprzez zawieranie kontraktów socjalnych. 2. Zachęcanie osób zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego do aktywnych postaw, promowanie wśród nich samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej oraz organizowanie na rzecz ubogich akcji charytatywnych. 3. Podejmowanie działań na rzecz osób zagrożonych i dotkniętych bezdomnością – prowadzenie pracy socjalnej, udzielenie wsparcia finansowego i rzeczowego, w razie potrzeby opracowanie indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności oraz zapewnienie schronienia. 4. Wsparcie finansowe i rzeczowe (w tym w formie gorącego posiłku) osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. 5. Udzielanie pomocy dzieciom pochodzącym z rodzin ubogich, m.in. poprzez prowadzenie dożywiania w szkołach, wyposażenie ich w podręczniki i pomoce szkolne oraz odzież, a także organizowanie wypoczynku letniego i zimowego oraz czasu wolnego. 6. Opracowanie, realizacja lub współudział w realizacji programów na rzecz zagrożonych i dotkniętych ubóstwem. 7. Powiększenie w gminie zasobów mieszkań komunalnych i socjalnych. 8. Rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ubogich oraz z Kościołem, m.in. z Polskim Komitetem Pomocy Społecznej.
<p>Kierunki działań do celu operacyjnego 3.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udzielanie osobom starszym i niepełnosprawnym wsparcia w postaci pracy socjalnej oraz pomocy finansowej i rzeczowej. 2. Zwiększenie dostępności usług opiekuńczych, obejmujących pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. 3. Uruchomienie specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi. 4. Rozwijanie oferty spędzania czasu wolnego kierowanej do osób starszych i niepełnosprawnych – zapewnienie im odpowiedniego dostępu do edukacji, kultury i rekreacji poprzez organizowanie imprez środowiskowych, wycieczek, zajęć, spotkań integracyjnych, podjęcie działań w kierunku utworzenia w gminie klubu seniora. 5. Współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowym Urzędem Pracy oraz Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, m.in. przy: likwidacji barier, poszerzeniu oferty rehabilitacyjnej i dostępności sprzętu rehabilitacyjnego oraz zapewnieniu i utrzymaniu odpowiedniego zatrudnienia.

<p>Cel strategiczny 2.</p>	<p>Wspieranie rodzin, zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju oraz podnoszenie poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego i publicznego w gminie</p>
<p>Cele operacyjne:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju. 2. Wspieranie osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie. 3. Zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia. 4. Przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich.
<p>Kierunki działań do celu operacyjnego 1.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kontynuowanie pracy socjalnej z rodzinami, w szczególności z rodzinami mającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. 2. Zatrudnianie asystentów rodziny oraz, w razie potrzeby, ustanawianie rodzin wspierających dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizowanie dla nich szkoleń. 3. Prowadzenie wśród rodzin edukacji w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich oraz promowanie prawidłowego modelu rodziny, m.in. przez pracowników GOPS-u, placówek oświatowych, asystentów rodziny. 4. Udzielanie przez GOPS i Urząd Gminy pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej z systemu pomocy społecznej oraz świadczeń rodzinnych i z funduszu alimentacyjnego oraz w formie dodatków mieszkaniowych. 5. Zapewnienie rodzinom oraz osobom samotnie wychowującym dzieci szerszego dostępu do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego, psychologicznego, pedagogicznego i prawnego. 6. Promowanie wśród pracodawców elastycznych form zatrudnienia, ułatwiających godzenie pracy z wychowaniem dzieci. 7. Zwiększenie dostępu dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego, m.in. poprzez rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych przy wykorzystaniu zasobów oświatowych, kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych gminy; rozwijanie infrastruktury umożliwiającej dzieciom i młodzieży spędzanie czasu wolnego i rozwój uzdolnień i zainteresowań, organizowanie wypoczynku. 8. Rozwijanie sieci i oferty placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. 9. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, m.in. poprzez zwiększenie dostępności zajęć wyrównawczych, udzielanie pomocy w nauce (np. przez wolontariuszy), przyznawanie stypendiów i zasiłków szkolnych. 10. Opracowywanie i wdrażanie programów i projektów na rzecz rodziny i dziecka (np. Karty Dużej Rodziny), w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Kierunki działań do celu operacyjnego 4.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowywanie i realizowanie programów profilaktyczno-edukacyjnych w placówkach oświatowych; włączanie w ich realizację policjantów. 2. Podejmowanie w gminie przedsięwzięć edukacyjno-informacyjnych poświęconych przestępczości i jej skutkom (akcje, kampanie). 3. Patrolowanie i wizytowanie miejsc publicznych w gminie. 4. Kontynuowanie przez jednostki gminne i mieszkańców współpracy z policją, prokuraturą rejonową, sądem rejonowym, kuratorami sądowymi i organizacjami pozarządowymi na rzecz przeciwdziałania przestępczości. 5. Zapewnienie dzieciom i młodzieży alternatywnych form spędzania czasu wolnego. 6. Zapewnienie mieszkańcom bezpieczeństwa na drodze, m.in. poprzez remont dróg gminnych, budowę przejść dla pieszych, oświetlenia i miejsc parkingowych, organizację dowozu dzieci do szkół.
Czas realizacji	Lata 2014-2020.
Realizatorzy	Wójt Gminy, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki przedszkolne i oświatowe szczebla podstawowego i gimnazjalnego, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, placówki kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.
Partnerzy w realizacji	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna i Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Jaśle, szkoły ponadgimnazjalne spoza gminy, placówki ochrony zdrowia, placówki leczenia uzależnień, w tym Poradnia Leczenia Uzależnień oraz Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Jaśle, ośrodki wsparcia, w tym Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Jaśle, specjaliści, grupy samopomocowe, instytucje rządowe, policja, prokuratura rejonowa, sąd rejonowy, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe, Kościół, społeczność lokalna.
Źródła finansowania	Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.
Prognoza zmian	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niższy odsetek rodzin zmagających się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, ▪ podniesienie poziomu wiedzy w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich, ▪ skuteczniejsze wsparcie osób samotnie wychowujących dzieci, ▪ podwyższenie szans edukacyjnych dla uczniów uzdolnionych i dzieci mających problemy w nauce, ▪ wzbogacenie oferty spędzania czasu wolnego oraz wzrost liczby dzieci i młodzieży z niej korzystających, ▪ większy poziom świadomości mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej, uzależnień oraz zdrowego trybu życia,

Czas realizacji	Lata 2014-2020.
Realizatorzy	Wójt Gminy, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej i inne jednostki organizacyjne gminy.
Partnerzy w realizacji	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jaśle, instytucje rządowe, organizacje pozarządowe, inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, Kościół, społeczność lokalna.
Źródła finansowania	Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.
Prognoza zmian	<ul style="list-style-type: none"> ▪ większe kompetencje kadr pomocy społecznej, ▪ wyższa jakość świadczonych usług, ▪ rozwój aktywności mieszkańców, ▪ zwielokrotnienie inicjatyw społecznych, ▪ różnorodność form i lepsza efektywność współpracy z sektorem pozarządowym.

V. WDROŻENIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII

Zgodnie z art. 110, pkt 4 ustawy o pomocy społecznej, koordynatorem realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tarnowiec na lata 2014-2020 będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowcu. Sformułowane w dokumencie kierunki działań będą wdrażane przez wyznaczonych realizatorów oraz partnerów w realizacji, w zależności od posiadanych i pozyskanych środków finansowych. Poniższa tabela przedstawia ramy finansowe strategii, które obejmują szacunkową wielkość wydatków na jej realizację w kolejnych latach.

Tabela 15. Ramy finansowe strategii w latach 2014-2020*

szacunkowa wielkość wydatków (w zł) w latach:						
2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
4.586.000	4.678.000	4.771.000	4.867.000	4.964.000	5.063.000	5.164.000

*środki finansowe planowane w budżecie gminy na realizację zadań z zakresu polityki społecznej

Źródło danych: Urząd Gminy Tarnowiec.

Środki finansowe na realizację zadań z zakresu polityki społecznej będą ujmowane corocznie w uchwale budżetowej Rady Gminy.

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych, polegające na zbieraniu i analizowaniu informacji dotyczących realizowanych bądź zrealizowanych już działań, będzie prowadzony przez podmioty realizujące strategię i współdziałające w jej realizacji.

Gromadzone dane z jednej strony pozwolą zidentyfikować i rozwiązać problemy, które pojawią się w trakcie wdrażania dokumentu, oraz stwierdzić, z myślą o podjęciu działań korygujących, czy realizacja wyznaczonych działań zmierza w słusznym kierunku, z drugiej natomiast umożliwią ustalenie rzeczywistych rezultatów ich wdrożenia – czy uzyskane efekty są zgodne z przyjętymi wcześniej zamierzeniami i na co miały wpływ.

Informacja na temat realizacji strategii oraz osiągniętych rezultatów będzie przygotowywana corocznie w formie raportu monitoringowego. Poza oceną wdrożenia zapisów strategicznych, będzie on zawierał propozycje rozwiązań (np. programów celowych) oraz, w przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych lub nowych potrzeb, podjęcie działań korygujących i wszelkich prac mających na celu aktualizację obowiązującej strategii.

- liczba osób dotkniętych niepełnosprawnością,
- liczba osób starszych i niepełnosprawnych objętych pracą socjalną,
- liczba seniorów i osób niepełnosprawnych objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej,
- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi,
- liczba osób korzystających z klubu seniora,
- liczba obiektów, w których zlikwidowano bariery,
- liczba klas integracyjnych oraz liczba dzieci do nich uczęszczających,
- liczba osób objętych usługami rehabilitacyjnymi, w tym uczestniczących w warsztatach terapii zajęciowej,
- liczba osób z gminy objętych wsparciem w ramach środowiskowego domu samopomocy,
- liczba nowo utworzonych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych.

Cel strategiczny 2.:

- liczba rodzin objętych pracą socjalną,
- liczba asystentów rodziny oraz liczba rodzin objętych przez nich wsparciem,
- liczba rodzin objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych oraz w formie dodatków mieszkaniowych,
- liczba osób i rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym oraz liczba porad,
- liczba placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży oraz liczba osób objętych w ich ramach opieką,
- liczba opracowywanych i realizowanych programów i projektów na rzecz rodziny i dziecka oraz liczba osób nimi objętych,
- liczba osób objętych pomocą terapeutyczną i rehabilitacyjną,
- liczba rodzin objętych wsparciem psychologicznym, prawnym oraz z systemu pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, narkomanii i przemocy w rodzinie,
- liczba osób objętych pomocą w ramach punktu konsultacyjnego,
- liczba grup samopomocowych oraz liczba osób objętych w i ich ramach wsparciem,
- liczba udzielonych porad i przeprowadzonych interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- liczba osób objętych oddziaływaniem zespołu interdyscyplinarnego,

SPIS TABEL I WYKRESÓW**Tabele:**

Tabela 1. Dodatki mieszkaniowe przyznane w gminie w latach 2011-2013	21
Tabela 2. Placówki oświatowe w gminie w roku szkolnym 2013/2014	27
Tabela 3. Placówki kulturalne w gminie w 2013 roku	30
Tabela 4. Obiekty sportowo-rekreacyjne w gminie w 2013 roku	31
Tabela 5. Zakłady opieki zdrowotnej, prywatne praktyki lekarskie i apteki w gminie w 2013 roku	32
Tabela 6. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych..	37
Tabela 7. Osoby z gminy objęte wsparciem w 2013 roku przez podmioty działające na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie w gminie	41
Tabela 8. Kadra GOPS-u i jej kwalifikacje w 2013 roku	44
Tabela 9. Wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej w gminie w latach 2011-2013.....	45
Tabela 10. Formy świadczeń pomocy społecznej udzielonych w gminie przez GOPS w latach 2011-2013	49
Tabela 11. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2011-2013	51
Tabela 12. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane w gminie w latach 2011-2013	52
Tabela 13. Podmioty świadczące wsparcie spoza gminy, z oferty których mogą korzystać i korzystają jej mieszkańcy.....	53
Tabela 14. Organizacje pozarządowe w gminie w 2013 roku	55
Tabela 15. Ramy finansowe strategii w latach 2014-2020*	88

Wykresy:

Wykresy 1-2. Ludność gminy oraz jej struktura wiekowa w latach 2011-2013	18
Wykresy 3-4. Ruch naturalny i migracyjny ludności gminy w latach 2011-2013	19
Wykres 5. Zasoby mieszkaniowe w gminie w latach 2010-2012	20
Wykres 6. Mieszkania pozostające w zasobach gminy w latach 2011-2013.....	20
Wykres 7. Użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty i nieużytki (w ha)	22

Wykres 30. Warunki życia w gminie	57
Wykres 31. Problemy najczęściej dotykające mieszkańców gminy	58
Wykres 32. Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie	59
Wykres 33. Jaki jest poziom bezrobocia w gminie?	60
Wykres 34. Jakie działania należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób bezrobotnych?	60
Wykres 35. Przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy?	61
Wykres 36. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz dotkniętych problemem ubóstwa?	61
Wykres 37. Jaka jest skala problemu bezdomności w gminie?.....	62
Wykres 38. Jakie działania byłyby najskuteczniejsze w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności?	62
Wykres 39. Przyczyny bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie.....	63
Wykres 40. Jakie działania poprawiłyby sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo w gminie?.....	63
Wykres 41. Na jakie negatywne zjawiska społeczne najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy?	64
Wykres 42. Przyczyny występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy.....	65
Wykres 43. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin?.....	65
Wykres 44. Znajomość przypadków przemocy w rodzinie w gminie.....	66
Wykres 45. Jakie kroki byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie?	66
Wykres 46. Problemy najczęściej dotykające osoby starsze z gminy.....	67
Wykres 47. Jakie działania poprawiłyby sytuację osób starszych w gminie?	67
Wykres 48. Problemy, których najczęściej doświadczają osoby niepełnosprawne z gminy....	68
Wykres 49. Jakie działania umożliwiłyby osobom niepełnosprawnym pełniejszy udział w życiu społecznym?	68
Wykres 50. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w gminie?	69
Wykres 51. Przyczyny braku bezpieczeństwa w gminie.....	69
Wykres 52. Co wpłynęłoby na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie?.....	70